

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2023. április 18-20.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

Az ENSZ válságkezelése Cipruson

Jelige: *Cseresznyevirág*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2022. április

2023.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	3
2. CIPRUSRÓL ÁLTALÁNOSSÁGBAN	3
2.1. ETNIKAI ÖSSZETÉTEL	4
2.2. TÖRTÉNELME RÖVIDEN	5
2.3. POLITIKAI HELYZET.....	6
3. MI IS AZ A VÁLSÁGKEZELÉS?.....	6
3.1. A VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEK.....	8
3.2. A VÁLSÁGREAGÁLÁS SZAKASZAI.....	9
3.3. SAJÁTOSSÁGAI ÉS FONTOSSÁGA	10
4. AZ ENSZ VÁLSÁGKEZELÉSE	11
4.1. KOLLEKTÍV BIZTONSÁG.....	12
4.2. BÉKEFENNTARTÁS, BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEK	12
4.3. A BÉKEFENNTARTÁS ALAPELVEI ÉS FELTÉTELEI	15
4.4. A BÉKEFENNTARTÁS GENERÁCIÓI.....	15
5. UNFICYP	19
5.1. A CIPRUSI KONFLIKTUS KITÖRÉSÉNEK OKAI	20
5.2. A KONFLIKTUS TÖRTÉNETE	20
5.2.1. 1964 előtt és után	20
5.2.2. 1964-1974 között	22
5.2.3. A misszió politikai támogatottsága	22
5.2.4. 1974: a török invázió és hatásai	24
5.2.5. 1974-1990.....	27
5.2.6. 1990-2015.....	28
5.2.7. 2015-2022.....	29
5.3. A MISSZIÓ FELÉPÍTÉSE.....	30
5.4. MANDÁTUMVÁLTOZÁS	31
5.5. ETNOCENTRIZMUS	33
5.6. BRIT FELÜGYELET	36
5.7. A MAGYAR HONVÉDSÉG SZEREPVÁLLALÁSA.....	38
6. A MŰVELET ÉRTÉKELÉSE	42
7. IRODALOMJEGYZÉK	44
8. ÁBRAJEGYZÉK.....	47

1. BEVEZETÉS

A ciprusi ENSZ-misszió, másnéven az UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus) felállításáról 1964-ben döntött az ENSZ Biztonsági Tanácsa a 186. sz. határozatával. Létrehozatalának oka a szigeten élő török és görög ciprióták közötti elmérgesedett viszony volt. Az azóta eltelt közel 60 évben – mint minden konfliktusnak, úgy ennek is – voltak feszültebb és enyhébb periódusai. Akadtak olyan szakaszok, amikor közeledtek egymáshoz a felek álláspontjai, de volt olyan is, amikor semleges volt vagy elmérgesedett közöttük a viszony. Napjaink változó nemzetközi környezetében a ciprusi helyzet is lezárásra kerülhet, az előző 10 évben ugyanis egyfajta békülés folyamat volt megfigyelhető. Azt tapasztalhattuk, hogy közeledtek egymáshoz a felek nézetei, és a tárgyalási és együttműködési szándék mindkét oldalról megvolt. Most azonban mégis az látható, hogy a konfliktus 2021 nyarán újra kiújult. Habár nyílt támadásra még nem került sor, de provokáció már több is történt, főként a török fél részéről. Erdogan török elnök többször is aggodalomra okot adóan nyilatkozott. S mindezt tetézi napjaink háborúja, így adódik a kérdés, hogy a jelenleg is zajló ukrán-orosz konfliktus mennyire fogja felbátorítani Törökországot?

Dolgozatomban először megvizsgálom az ENSZ békefenntartó munkáját általánosságban, majd utána kifejezetten a ciprusi szerepvállalásra rávetítve. Habár tudom, hogy minden misszió egyedi, igyekszem megtalálni a közös pontokat és a különbségeket. Ezt követően értékelem az eddigi helyzetet pro és kontra, és egy kicsit a jövőbe is kitekintek. A munkám során bemutatott, elemzett események, tények és adatok célja, hogy a nemzetközi politikában mai napig nem rendezett, mindig meg-megújuló ciprusi kérdésről és a szigeten a békét fenntartó UNFICYP erőinek munkájáról részletesen beszámoljak, és kihangsúlyozzam az ENSZ békeműveleti tevékenységét, valamint értékeljem azt.

2. CIPRUSRÓL ÁLTALÁNOSÁGBAN

Ciprus, hivatalos nevén Ciprusi Köztársaság (görög nyelven Kipriake Demokratia, török nyelven Kibrisz Cumhurije) a Földközi-tenger harmadik legnagyobb szigete (Szardínia és Szicília után) a tenger keleti felén.

Területe 9251 km² (ebből az északi rész 3355 km²). A görög partoktól 800, Törökországtól mindössze 65 kilométerre fekszik.¹ Érdekesség, hogy Izraeltól 407 kilométerre található, míg Bejrút (Libanon fővárosa) és Lárnaka (Ciprus egyik legnagyobb tengerparti üdülőhelye) csupán 206 kilométerre vannak egymástól, arról nem is beszélve, hogy Egyiptomtól is csak 500 kilométerre van légvonalban. Tengerpartjának hosszúsága 782 km.

Az ország tehát pusztán földrajzilag nézve is három kontinens találkozásánál fekszik, elég közel Afrikához és Ázsiához ahhoz, hogy ezek a kontinensek a hatásukat éreztessék rajta. Még akkor is, ha a gyakorlatban Európához tartozik, amit az bizonyít, hogy 2004 óta az Uniónak is tagja.

Ciprust a természeti viszonyai alapján, négy domborzati területre tudjuk felosztani, északról dél felé haladva. Az északi parton és a Karpasz- félszigeten a Kireniai-mészőhegység húzódik (legmagasabb pontja: 900 m), míg délnyugaton a Troodosz-hegységgel találkozhatunk, itt található a sziget legmagasabb pontja, az 1951 m magas Olimbosz-hegy. A két hegyláncot a Messzáriai-alföld választja el egymástól. Ami a sziget délkeleti részét illeti, az egy olyan fennsík, amely összeolvad a termékeny parti alfölddel.² Éghajlata mediterrán jellegű, az átlagos évi csapadékmennyiség kb. 500 mm. Ennek következtében a sziget legtöbb folyója az évnek legalább egy részében kiszárad. Az összes nagyobb folyó a Troodosz-félföldön ered. Ciprus területének közel fele szántóföld, a mezőgazdasági tevékenységet azonban a nem megfelelő mennyiségű vízkészlet korlátozza, gyakran van aszály, főleg a nyári hónapokban. Emellett a sziget majdnem egyötöde erdő. Ásványkincseit tekintve Ciprus majdnem teljesen kifogyott a rézből, krómvasérc és gipsz viszont még nagy mennyiségben található a területén. Az ország fővárosa Nicosia, amely az egyetlen kettéválasztott főváros a világon.

2.1. Etnikai összetétel

Ciprus népessége 1,2 millió fő. Etnikailag két fő népcsoportból, a görögökből és a törökökből áll. A görög ciprióták, akik a népességnek közel a négyötödét adják, az egykori őslakosok és a Peloponnészoszi félszigetről érkező bevándorlók keverékei, akik Kr. e. 1200

¹Magyar Távirati Iroda: *Ciprusi Köztársaság - országismertető*, 2018. augusztus 9., https://web.archive.org/web/20180809215937/http://eu.mti.hu/orszagok/2243371/ciprusi_koztarsasag/orszagismerteto (Letöltés ideje: 2022.04.18.)

² Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, IV. kötet, Ciprus szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1995, 161. oldal

körül kezdték el benépesíteni a szigetet. Nagyjából a lakosság egyötöde török ciprióta, akik azon török katonáknak a leszármazottjai, akik 1571 körül érkeztek a szigetre Anatóliából azzal a céllal, hogy meghódítsák a szigetet.³ A görögök keleti ortodox keresztények, a törökök pedig muszlimok. Az államnak két hivatalos nyelve van a görög és a török, de az angol is széles körben elterjedt és használatos.

2.2. Történelme röviden

Ciprus már a Kr.e. VI. évezredben, az újkőkor vége felé lakott volt, és hamar kereskedelmi központtá fejlődött. Kr.e. 800 körül megkezdődött a föníciaiak letelepedése. A görög nyelv és kultúra azonban már korábban meghonosodott a térségben az akhájoknak köszönhetően. A kereszténység is hamar, már Kr.u. 45-ben elterjedt a szigeten, ráadásul, a hagyomány szerint itt született Pál apostol segítője, Barnabás. A Római Birodalom két részre szakadása után (Kr. u. 395-ben) a sziget 700 évre bizánci uralom alá került, amelyet még a VII. században elkezdődő arab hódítások sem tudtak megtörni. Végül 1191-ben, Oroszlánszívű Richárd angol király, útban a Szentföldre, meghódította Ciprust és a trónfosztott jeruzsálemi királynak, Guy de Lusignan-nak adományozta. Az ő dinasztiája uralkodott az egész középkoron keresztül. Miután a sziget kereskedelmében a genovai és a velencei kereskedők növekvő befolyásra tettek szert, nem volt meglepő, amikor Ciprus velencei uralom alá került a XV. században⁴.

A sziget történelmében a fordulópontot az 1571-es év jelentette, amikor a törökök elfoglalták Ciprust és lemészárolták Nicosia lakosságának felét. Miután azonban helyreállították az ortodox érsekséget és eltörölték a jobbágyságot, a lakosság érdekeit mellőző, elnyomó politikát folytattak. Ennek eredményeképpen a XVIII-XIX. században felkelések robbantak ki, amelyeknek az lett a vége, hogy 1878-ban a Török Birodalom lemondott Ciprusról és átengedte a sziget igazgatását a briteknek.⁵ Az I. világháború során a britek annektálták az országot, majd 1915-ben felajánlották Görögországnak. Miután az ajánlat hatályát veszítette, 1924-ben koronagyarmat lett belőle.⁶ A II. világháborúból teljesen

³Britannica, *People of Cyprus* szócikk, [Cyprus - People | Britannica](#) (Letöltés ideje: 2022.03.30.)

⁴ i.m. Britannica Hungarica, 161. oldal

⁵ Dr. Sáska Zoltán Attila: *Konfliktuskezelés a jog és a diplomácia eszközeivel?*, In: Hadtudományi szemle, IX. évfolyam, 2016/I.szám, 200-211. oldal, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10234/16_1_bp_saska.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022. 03.25.) – 2016a

⁶ i. m. Britannica Hungarica, 161. oldal

kimaradt a sziget, csupán a szövetségesek utánpótlási bázisaként szolgált a brit fennhatóság és adminisztráció alatt.⁷ Az első nacionalista megmozdulások Makariosz érsekké választásával, 1950-ben kezdődtek meg⁸. Ezt a dátumot tekintjük a ciprusi konfliktus kialakulásához vezető út első állomásának.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy geostratégiai pozícióból kiindulva nem meglepő, hogy Ciprus a történelem folyamán szinte állandóan birodalmak és regionális hatalmak érdekütközéseinek metszéspontjában helyezkedett el. A sziget az ókorban és a középkorban is fontos hajózási központ volt (gondoljunk csak a föníciaiakra, velenceiekre, genovaiakra). Utána pedig folyamatosan váltották területén az elnyomó hatalmak egymást (velenceiek, törökök, britek). Nem csoda hát, ha az ott élő népességben felgyűlt a düh és a harag, amelyet általánosságban, a mindenkori elnyomóval szemben tápláltak, illetve a vágy, hogy ebből kitörjenek.

2.3. Politikai helyzet

Ciprus elnöki köztársaság. Ez azt jelenti, hogy az elnök egyszerre látja el az államfői és kormányfői feladatokat (az Amerikai Egyesült Államok elnökéhez hasonlóan). Az ország jelenlegi elnöke Níkosz Anasztasziádisz, aki 2013 óta van hatalmon. Habár Ciprus de facto kettéosztott ország, mégis, a sziget egésze az Európai Unióhoz tartozik. Ugyanakkor az uniós jog azokon a területeken, amelyek nem állnak a Ciprusi Köztársaság ellenőrzése alatt, fel van függesztve. Érdekes, hogy ugyan az államnak két hivatalos nyelve a török és a görög, mégis, hivatalos uniós nyelvnek csak a görög számít.⁹

3. MI IS AZ A VÁLSÁGKEZELÉS?

A hidegháború alatt a válságkezelés teljesen mást jelentett, mint napjainkban. A bipoláris világrend időszakában ugyanis a Szovjetunió és az Egyesült Államok saját érdekkörében rendezte a válságokat. Ennek egyik legjobb példája a kubai rakétaválság volt 1962-ben, ahol a két szuperhatalom több napig farkasszemet nézett egymással, és komolyan fennállt a nukleáris háború veszélye. Ez a szembenállás azonban paradox módon stabilizáló hatással is járt, hiszen a frontvonalak tisztán kirajzolódtak, és mindenki tisztában volt a másik

⁷ i. m. Dr. Sáska Zoltán Attila, 2016a

⁸ Uo.

⁹ i.m. Magyar Távirati Iroda

érdekszférájával. Úgyis mondhatnánk, hogy magas kockázat és magas fokú stabilitás jellemezte a biztonságpolitikát.¹⁰ Ebben az időszakban, ha válságkezelő művelet felállítására került sor, az is kizárólag a két nagyhatalom egyetértésével történhetett.

Manapság viszont ennek éppen az ellenkezője tapasztalható. A kétpólusú világrend felbomlásával a nagy kockázat eltűnt, azonban ezzel együtt eltűnt a nagy stabilitás is. Bár a nukleáris háború közvetlen fenyegetése megszűnt, de ettől a világ nem lett biztonságosabb hely. Az új típusú kihívások (mint például a terrorizmus és a migráció) egyéni, közösségi és állami szinten is veszélyeztetik a világot és a világot átszövő interdependens folyamatok miatt ezek a kihívások országhatárokat nem ismernek. Ezért nem meglepő, hogy a konfliktuskezelés és válságkezelés módjai is megváltoztak, átalakultak. A nemzetközi szervezeteknek és az államoknak ugyanis fel kellett készülniük a komplex kihívásokra adható megfelelő válaszokra.

De mi is pontosan a válság? Erre a kérdésre számos válasz létezik, de talán egy összefoglaló megközelítést célszerű használni. Általánosságban elmondható, hogy a válság a társadalom egészében vagy bizonyos szegmenseiben kialakuló események láncolata, amelyek az állam biztonságára is veszéllyel vannak. Ezek kimenetele lehet pozitív és negatív is, és jogi eszközökkel ritkán kezelhetőek.¹¹ A válság fogalmának tisztázását követően szükséges vizsgálni a válságkezelés fogalmát is. Kőszegvári Tibor megfogalmazása szerint: *„Minden olyan intézkedés, amely a válság esetén arra irányul, hogy egy fegyveres konfliktus kialakulását, kiterjesztését megakadályozzuk, anélkül, hogy alapvető nemzeti érdekeinkről lemondanánk (...) előkészületek után a döntések meghozatala. Ez utóbbiak célja a megfelelő politikai, diplomáciai, gazdasági és esetleg katonai lépések időbeni és összehangolt alkalmazása.”*¹²

A fogalom kapcsán fontos kiemelni, hogy minden válság különböző: kitörésének okát és kezelését illetően, csakúgy, mint mértékét tekintve. Ebből következőleg a megfelelő lépések alkalmazása nemzeti részről igencsak nehézkes; sokszor a kormányzat nem képes kielégítő választ adni a válságra, és ilyenkor kerülnek előtérbe a nemzetközi szervezetek. Emellett a szükséges lépések időbeni és összehangolt alkalmazásán akár egy művelet sikeressége is múlhat. Utólag mindig könnyebb rámutatni arra, hogy hol csúszott félre a

¹⁰Siku László: *A válságok kialakulása, és a válságkezelés elméleti alapjai*, In: Műszaki Katonai Közlöny, 10. évf., 2000/2-3, 20-35. oldal, [A válságok kialakulása, a válságkezelés alapjai \(uni-nke.hu\)](http://uni-nke.hu), (Letöltés ideje: 2022. 03.12)

¹¹Uo. 21. oldal

¹²Kőszegvári Tibor: *A válságkezelés aktuális problémái*, In: Akadémiai Közlemények, 1994, 217. oldal

folyamat, de amikor benne vagyunk, akkor sokkal nehezebb¹³. Ugyanígy, sokszor nem könnyű összehangolni több ország csapatainak a mozgását és elosztani köztük a feladatokat.

3.1. A válságreakáló műveletek

A válságreakáló műveleteknek többféle csoportosítása és alapelve létezik, amelyek általánosan elfogadottak a nemzetközi közösség részéről. Az egyik a végrehajtás helye szerinti kategorizálás, amely alapján megkülönböztetünk nemzeti és nemzetközi területen zajló válságkezelést¹⁴. A különbség a helyszínen kívül az, hogy saját országon belül általában önállóan oldják meg az államok a konfliktusaikat, míg nemzetközi területen inkább szövetségesi kötelékben végzik el a rájuk kiszabott feladatot a művelet során. Egy másik felosztás a fegyverek alkalmazását veszi alapul.¹⁵ Ez alapján három kategóriát különíthetünk el. Egyrészt a nem fegyveres tevékenységeket, amely lehet például humanitárius segítségnyújtás vagy természeti katasztrófák elhárítása. Másrészt beszélhetünk fegyveres tevékenységekről, ez alatt elsősorban a válságkezelés során alkalmazott fegyveres erőre kell gondolni. A kettőnek a kombinációjaként pedig egy harmadik csoport is létezik, amely a nem várt, kikényszerített fegyverhasználatot foglalja magában¹⁶.

A válságreakáló műveletek alapelvei között nehéz fontossági sorrendet meghatározni. Véleményem szerint ezek egymással párhuzamosan léteznek, és az összes alapelv együttes betartásával lehet hatékonyan elérni a válságkezelés során kitűzött célokat. A törvényesség, mint az első megemlíthető alapelv azért fontos, mert ha ez biztosított, akkor az azt jelenti, hogy az adott folyamat nemzetközi felhatalmazással zajlik, és ezáltal a művelet jogi alapja is adott. Az elfogultatlanság elve az egyenlő bánásmóddal áll szoros összefüggésben, amely egy alapvető emberi jog. Nélkülözhetetlen szempont a tartózkodás a pusztító erő alkalmazásától.¹⁷ Ez sajnos bizonyos helyzetekben elkerülhetetlen, de akkor is mindenféleképpen az arányos válaszadásra kell törekedni. Ezzel kapcsolatban visszatérő probléma, hogy mi tekinthető arányos erőalkalmazásnak. A láthatóság alapelve azt jelenti, hogy célok és eszközök tekintetében minden egyértelmű és érthető. Ez műveleti szinten azért is fontos, mert

¹³ Resperger István: *A válságkezelés elméleti kérdései*, In: Szenes Zoltán (szerk.): *Biztonságpolitika és a válságkezelés*, Nemzetközi Közszerológati Továbbképzési Program, Budapest, 2013, 16. oldal

¹⁴ Farkas Tibor: *Válságkezelés, válságreakáló műveletek*, In: *Hadtudományi Szemle* 1. évfolyam, 2008./1. szám, [Hadtudományi szemle - 1. évf. 1. sz. \(2008.\) \(oszk.hu\)](http://Hadtudományi_szemle_-_1._évf._1._sz._(2008.)_(oszk.hu)) (Letöltés ideje: 2022.03.12.)

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Dr. Padányi József vezérőrnagy előadása: *Civil-katonai kapcsolatok a válságreakáló műveletekben*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2022.03.16.

megkönnyíti a parancsnokok dolgát a feladat szabás tekintetében. A kölcsönös tisztelet és megbecsülés elengedhetetlen, egyrészt a válságreagáló erők és a lakosság, másrészt a reagáló erők és a helyi vezetés között. Ezek által megelőzhetőek a konfliktusok. Ezzel szoros összefüggésben van a megbízhatóság, az előírásoknak megfelelő kiszámíthatóság. Természetesen egy válságreagáló folyamat során bármikor adódhatnak váratlan helyzetek, ezért nagyon nehéz minden előre kiszámítani, de az arra való törekvés elengedhetetlen. Ezáltal ugyanis a lakosság bizalmát is meg lehet szerezni, ami megkönnyítheti a csapatok dolgát. A mozgásszabadság azt jelenti, hogy a kijelölt körzetekben a művelet eredményessége érdekében a reagáló erőknek szabad mozgást kell biztosítani (a hagyományok, a szokások és a vallás megsértése nélkül). Mindez sokkal könnyebben érvényesülhet akkor, ha a lakosságban és a helyi erőkben kialakult egyfajta bizalom a fegyveres erők felé. Az erők alkalmazása és korlátozása a parancsnok feladata, ez az egész küldetésre hatással van. Emellett az erők védelme is a parancsnok felelőssége¹⁸. A művelet során alapvető célkitűzés lehet az erők megóvása és a felesleges vérontás elkerülése.

3.2. A válságreagálás szakaszai

A válságok alapvetően négy, egymástól jól elkülöníthető szakaszból állnak. Az első szakasz a kezdeti szakasz, a második a válság kibontakozási időszaka, a harmadik a krízis tetőpontja, míg a negyedik a befejezés időszaka.¹⁹

A kezdeti szakaszt a bizonytalanság jellemzi, ennek alapja valamilyen érdekellentét a felek között, amely azonban még nem került a felszínre, csupán lappang. A bizonytalanság elhárításának érdekében fogalmazódik meg a közvetve vagy közvetlenül érintett résztvevőkben az információigény.²⁰ Összességében tehát az mondható el, hogy a válság első szakasza az információgyűjtés, elemzés és feldolgozás időszaka. Miután ennek az időszaknak a vége, a válságreagálás megtörténik az elemzések alapján, a különböző stratégiák és változatok kidolgozásával. Az előrelátás²¹ elengedhetetlen ahhoz, hogy megfelelően tudjuk kezelni a válságokat, felkészüljünk a nem várt fordulatokra, illetve felismerjük a potenciális krízishelyzeteket. Emellett ebben a szakaszban történik az ösztönzők és szankciók bevetése.

A második szakasz, a válság kibontakozási időszaka, amikor a helyzet a kifejlődés szakaszába lép. Ekkor megnő a határozatlanság, amelyet a biztonsági dilemma csak tovább

¹⁸ Uo.

¹⁹ i.m. Resperger István 13-18. oldal

²⁰ Uo., 13. oldal

²¹ Uo., 14. oldal

fokoz. A felek folyamatosan hatnak egymásra, ez pedig a válság kiéleződéséhez vezet. Ebben a szakaszban a konfliktuskezelés kulcsfontja a megfelelő időzítés lehet.²²

A válságok tetőpontjáról akkor beszélhetünk, amikor a feszültség elér egy olyan fokozatot, amelynek köszönhetően a folyamatok összetömörülnek. A tetőpont egyúttal a nyílt viszály felvállalását is jelenti. Ekkorra annak az esélye, hogy a konfliktust meg lehet oldani diplomáciai szinten, lecsökken,²³ és a katonai erő alkalmazása felé fordulnak a felek.

A végső fázisban a szándék a felek és a külső szereplők részéről is a megegyezésre, megállapodásra és a béketeremtésre irányul. Ahogy Resperger István írja, fontos, hogy: „*a válság utáni békeállapot és a válság előtti békeállapot között jelentős különbség van*”.²⁴ Ennek az az oka, hogy a két békeállapot biztonságpolitikai szempontból különbözik egymástól, mert megváltoztak a hatalmi viszonyok és erőterek. A visszarendeződés folyamata ennek köszönhetően a válság felfutási idejének 3-4-szerese is lehet. Az ebben a szakaszban a válságkezelés érdekében bevetett fegyveres erők összetétele bizonyos időközönként változhat (békefenntartó erők, speciális szakcsapatok, rendőri alakulatok).²⁵

Összességében tehát az mondható el, hogy a válságkezelés nagyon pontos, precíz és tudatos tervezést igényel. A katonai erőt a diplomáciai lépésekkel összhangban kell alkalmazni, megfelelő ütemezéssel. A tervezeteknek pedig a váratlan helyzetekre is fel kell készülniük, és cselekvési változatokat kell rá kidolgozniuk.²⁶

3.3. Sajátosságai és fontossága

A válságreagáló műveletek elsődleges célja sohasem az ellenség megsemmisítése, hanem a polgári lakosság életének megóvása politikai, gazdasági és diplomáciai eszközökkel és nyomásgyakorlással. Ennek kapcsán értékelődik fel a megelőző diplomácia szerepe. Mindemellett azonban cél lehet az ellenség politikai, közigazgatási vagy katonai vezetőjének a meggyengítése, képességektől való megfosztása is.

Fontos megjegyezni, hogy a válságreagáló műveletek nagyban különböznek a hagyományos katonai műveletektől, egy dolgot, mégpedig a fegyveres erő alkalmazását kivéve. Az erőalkalmazás ugyanis a hagyományos hadviselés szabályai szerint történik²⁷. Ez

²² Uo., 16. oldal

²³ Uo.

²⁴ Uo. 17. oldal

²⁵ Uo.

²⁶ Uo., 18. oldal

²⁷ Dr. Bolgár Judit - Dr. Szternák György: *A válságreagáló műveletek végrehajtására történő felkészítés*, In: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, IX. évfolyam, 2005/2-3. szám, 75-105. oldal, <https://tudasportal.uni->

azt jelenti, hogy az erők bevetése összehangoltan történik, a hadsereg központilag van megszervezve, direkt támadás vagy védelem történik. Emellett, a műveletek során általában többnemzeti erők kerülnek bevetésre. A válságok egyik legnagyobb veszélye, hogy könnyen fegyveres konfliktussá eszkalálódhatnak.²⁸ Ezért is fontos az időben való közbeavatkozás és a megfelelő válságkezelés.

4. AZ ENSZ VÁLSÁGKEZELÉSE

Mielőtt jobban beleásnánk magunkat a témába, vizsgáljuk meg ennek kapcsán elsődlegesen azt a kérdéskört, hogy vajon hogyan is függ össze a válságkezelés és a békefenntartás. A válságok és az azokra való reagálás hozzátartoznak a történelemhez. Előbb-utóbb a felszínre törtek és megoldást követeltek, befolyásolva valamilyen irányba az adott korszakot.²⁹ A válságkezelés definíciója csak a második világháború után alakult ki, és lényege az országok közötti viták és konfliktusok békés rendezése volt. A békefenntartás egy ezzel szorosan összefüggő fogalom, amelyet úgy tekintenek, mint egy a válságkezeléssel párhuzamosan futó cselekmény, holott véleményem szerint, itt sokkal inkább egy alá-fölé rendeltségi viszony érzékelhető. A válságkezelésnek ugyanis szerintem egyfajta módja/módszere lehet a békefenntartás. Természetesen ez a két fogalom létezhet egymástól függetlenül, párhuzamosan is, valójában azt lehetne mondani, hogy eset- és szövegkörnyezetfüggő is, hogy a két szó milyen viszonyban van egymással.

Az ENSZ a második világháborút követő megalakulása óta kiemelt figyelmet szentel a háború elkerülésére. Ennek egy fontos módja – amellett, hogy az ENSZ Alapokmánya rögzíti az erőszak tilalmát – a válságkezelés és a békefenntartás. Fontos azonban megjegyezni, hogy jogi szempontból nézve az ENSZ válságkezelő és békefenntartó tevékenységével kapcsolatosan napjainkig nem született konkrét doktrína. A konfliktusok és viták rendezésével az Alapokmány VI. és VII. fejezete foglalkozik. A békefenntartás szó nem is szerepel az okmányban, amelynek oka az, hogy az ENSZ létrejöttékor a szervezetnek ilyen irányú tevékenysége még nem is létezett, az csak később alakult ki.³⁰

nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1063/04_bolgar_szternak.pdf?sequence=2&isAllowed=y
(Letöltés ideje: 2022.03.29.)

²⁸ i.m. Resperger István 6-10.oldal

²⁹ Uo.

³⁰ Gazdag Ferenc-Remek Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 65. oldal

4.1. Kollektív biztonság

A nemzetközi béke és biztonság fenntartásában az Egyesült Nemzetek Szervezete élen jár. A kollektív biztonság elvével összhangban az államok fogadalmat tettek arra, hogyha a helyzet úgy hozza, katonai eszközökkel is segítséget nyújtanak egymásnak. A nemzetközi szervezet békefenntartó tevékenysége csak sokkal később került előtérbe. Eredetileg feladata a konfliktusok lecsillapodását követően a szemben álló erők szétválasztása volt (az egyik első ilyen konfliktus a koreai háború volt). Ennek a fajta békefenntartásnak tehát még nem kifejezetten a kollektív biztonság megteremtése volt a célja, hanem az, hogy a szembenálló felek között a harcok ne éleződjenek ki újra³¹. Ahogyan azonban a szervezet taglétszáma növekedésnek indult és az ENSZ univerzális szervezetté vált, úgy váltak a feladatai is egyre sokrétűbbé és úgy lett végül az ENSZ a kollektív biztonság megtestesítője.

4.2. Békefenntartás, békefenntartó műveletek

Mindenekelőtt azt kell leszögeznünk, hogy az Alapokmány nagyon kevés útmutatást ad arra vonatkozóan, hogy mit tekinthetünk „békefenntartásnak”. Ahogyan már korábban is írtam, a dokumentum VI. és VII. fejezete foglalkozik a konfliktusok rendezésével. Az viszont nincsen benne részletezve, hogy mi tekinthető a béke veszélyeztetésének, a béke megszegésének vagy agresszióknak. Ezen fogalmak tartalmát az állami gyakorlat alakította ki. Ugyanakkor igen fontos, hogy egy adott konfliktus minek is minősíthető, mivel ez képezi a Biztonsági Tanács (BT) beavatkozásának alapját. Az Alapokmány 2. cikkének 4. bekezdése rögzíti azt, hogy tilos az erőszakkal való fenyegetés, valamint az erőszak alkalmazása. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a Biztonsági Tanács sokkal inkább önhatalmúlag dönti el, hogy mit tekint a béke veszélyeztetésének, illetve megszegésének.³²

A békefenntartás, mint tevékenység meghatározása azért is nehéz, mert még manapság is vita tárgya a definiálása. Ennek a legfőbb oka az, hogy minden misszió más, nincsen két egyforma. Ennek oka elsősorban az eltérő gazdasági, földrajzi és politikai helyzetben, valamint az etnikai és kulturális különbségekben keresendő. Butrosz-Gáli főtitkár azt nyilatkozta az 1993-as jelentésében, hogy amikor békefenntartásról beszélünk, akkor nem

³¹ i.m. Gazdag Ferenc-Remek Éva, 68. oldal

³² Tisovszky János: *Az ENSZ és a békefenntartás*, Magyar ENSZ Társaság, Budapest, 1997., 31. oldal

statikus fogalomról van szó, hanem olyan tevékenységről, ami állandóan változik, fejlődik, nincs hozzá recept, hanem minden egyes esetben más és más megközelítést igényel.³³ Ez is azt a feltételezést támasztja alá, hogy ezek a missziók rugalmasak és folyamatosan képesek a megújulásra, mindig más eredménnyel. Prandler Árpád ezt nyilatkozta róla: „Az ENSZ békefenntartás a nemzetközi béke és biztonság érdekében folytatott katonai erő felhasználásával járó vagy megfigyelői, illetve közvetítői tevékenység.”³⁴ Ezt talán annyiban lehetne kiegészíteni, hogy ez a tevékenység egy harmadik fél részvételével, békés úton történik, nemzetközileg szervezve és irányítva.

Azzal kapcsolatban, hogy az ENSZ mit tekint nem háborús műveletnek, és hogy mi ezeknek a felosztása, Butrosz-Gáli 1992-ben született Agenda for Peace, azaz Békeprogram (másik fordítás szerint Teendők a békéért) című írása az irányadó. Ez a dokumentum a korábbi műveletek tapasztalatai és tanulságai alapján egy sajátos lineáris vonal³⁵ mentén állítja fel a műveletek egymást követő fázisait, és a bennük teljesítendő feladatokat írja le a konfliktus életgörbéjével összhangban. Ez alapján négy szakasz követi egymást: a megelőző diplomácia, a béketeremtés, a békefenntartás és a békeépítés.³⁶

A megelőző diplomáciai lépések azért lényegesek, mert ezek eredményes alkalmazása esetén elkerülhető a konfliktusok eszkalálódása. A preventív diplomácia keretében lehet tárgyalni, megtenni bizonyos bizalomerősítő intézkedéseket, figyelmeztetni a feleket és információcserét kialakítani. A vita előrehaladottsága esetén pedig megengedett a demilitarizált övezet létrehozása, a csapattelepítés, és az erők felvonultatása is.³⁷

A béketeremtés (peacemaking) egy olyan tevékenység, amelynek az a célja, hogy rávegye a szembenálló feleket a fegyveres konfliktus rendezésére diplomáciai módszerekkel.³⁸ Ebben az ENSZ közvetítő szerepe központi jelentőségű lehet. A rendezés történhet közvetítéssel és tárgyalással. Emellett, ezek sikertelensége esetén a Békeprogram javasolta a szankciók alkalmazását, illetve a katonai erő alkalmazásának különböző fokozatait, ideértve a békekikényszerítő erők bevetését, valamint a számukra szükséges logisztikai és egyéb feltételek létrehozását.³⁹

³³ Uo.

³⁴ Uo.

³⁵ Simai Mihály: *A „Teendők a békéért” (Agenda for Peace) mai szemmel*, In: Szenes Zoltán (szerk.): *Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben*, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2013, 35. oldal

³⁶ Molnár Dóra: *Az Egyesült Nemzetek Szervezete – kollektív biztonság*, In: Molnár Anna - Marsai Viktor - Wagner Péter (szerk.): *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 36. oldal

³⁷ i.m. Molnár Dóra, 37. oldal

³⁸ Uo.

³⁹ i.m. Simai Mihály, 35. oldal

A békefenntartás (peace-keeping) fogalmát már az előbbiekben meghatároztam, ezért ezt csak annyival egészíteném ki, hogy ezek a műveletek általában az ENSZ katonai, rendőri és gyakran polgári állományának a felhasználásával zajlanak. Emellett a békefenntartás a konfliktusok idővonalát tekintve, a tűzszüneti megállapodás megkötése után jelenik meg, mert csak a harcok lezárulása után tudja végrehajtani az ENSZ a békefenntartás komplex feladatait és kialakítani a megfelelő feltételeket az utolsó fázishoz.⁴⁰

Az utolsó szakasz, a békeépítés (peacebuilding) a konfliktus rendezését követően egy olyan tevékenység, amelynek a célja a viszály kiújulásának megelőzése, illetve olyan struktúrák kialakítása, amelyek képesek a béke megteremtésére és hosszabb időn át való megőrzésére. Más értelmezések szerint jelentheti még mindazoknak a feladatoknak az összességét, amelyekkel egy állam vagy régió visszavezethető a normális hétköznapiakba, megindulhat az újjáépítés, mert ahhoz minden feltétel adott.⁴¹ Ebben a fázisban kerül sor az állam gazdasági és társadalmi funkcióinak ellátásához szükséges feltételek megteremtésére, a menekültek visszatelepítésre, a reintegrációra és még számos további feladat elvégzésére.⁴² A békeépítés jelensége az UNIFCYP kapcsán a későbbiekben is megjelenik.

Butrosz-Gáli Békeprogramját rengeteg bírálat érte, mivel sokan túlságosan elméletinek tartották, és mert az egyes szakaszokat nem lehet egymástól teljesen elkülöníteni, mivel azok átfedik egymást. Ugyanakkor a dokumentum fontosságához kétség sem fér.

Fontos azzal tisztában lenni, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének nincsen saját hadserege, a tagországok minden misszió esetében önként bocsátják rendelkezésre a katonákat és a felszerelést. Ez napjainkban a békefenntartó műveletek egyik legnagyobb hátráltatója. Emellett bizonyos tagállamok pénzbeli tartozása ellehetetleníti az igazságos költségmegosztást, amit csak tetéz az, hogy a legtöbb ország nem is biztosít elegendő erőforrást. Ennek köszönhető, hogy megtörtént már olyan, például a ruandai népirtás esetében, amikor a Biztonsági Tanács kiadta a feladatot, de nem volt elég eszköze a végrehajtáshoz. Ez a gyakorlatban úgy történt, hogy a BT hiába döntött egyhangúan 5500 katona azonnali kihelyezéséről a helyszínre, a tagállamok csak hat hónap alatt léptek ezzel kapcsolatban.⁴³

⁴⁰ i. m. Molnár Dóra, 34. oldal

⁴¹ Uo.

⁴² Uo., 37. oldal

⁴³ Arcanum: *Békefenntartó erők a világban*, Tények Könyve, 1997, <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/bekefenntartas-17A4D/az-iforsfor-erok-magyarorszagon-es-szerepuk-a-magyar-nato-csatlakozasban-17A4E/bekefenntarto-erok-a-vilagban-17A59/> (Letöltés ideje: 2022.03.15.)

4.3. A békefenntartás alapelvei és feltételei

Ha az Egyesült Nemzetek Szervezetét a többi nemzetközi szervezettel hasonlítjuk össze, például az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével (NATO) vagy az Európai Unióval, akkor az látható, hogy az EU mellett az ENSZ legitimációja a legmagasabb.⁴⁴ A katonai erő alkalmazása tekintetében viszont csak közepes potenciálú, itt a NATO megelőzi (ami nem véletlen, hiszen egy politikai-katonai szervezetről van szó). Az ENSZ politikai erejét tekintve meglehetősen ellentmondásos. Ennek az oka a Biztonsági Tanácsban keresendő. Mivel ez a szerv döntéshozatalát tekintve a nagyhatalmi egyhangúság elvét alkalmazza, ezért már egyetlen BT tag nemleges válasza meggátolja a határozathozatalt érdemi kérdések (mint például egy misszió létesítése) esetén. Emiatt a nemzetközi béke és biztonság érdekében hozott döntések minden nagyhatalomnak az érdekében kell, hogy álljanak, ez pedig ritka. Ezért mondják az Egyesült Nemzetek Szervezetének politikai erejét tekintve ellentmondásosnak. Gazdasági erejét tekintve is gyenge, amely oka a 193 tagállam eltérő érdekeiben keresendő, és a biztonsági funkciók tényleges kiteljesítésének a képessége is gyengének mondható.

4.4. A békefenntartás generációi

Az ENSZ általi békeműveletek csoportosítására több változat is létezik, de a legelterjedtebb a műveletek korszakolása. Ez alapján a békefenntartásnak legalább három, de egyes források szerint négy, sőt más esetben már öt generációjáról beszélhetünk. Az első generációs vagy hagyományos békefenntartó műveletek a hidegháború ideje alatt működtek, és már akkor biztonságformáló funkciójuk volt. A bipoláris világrend felbomlása után beszélhetünk második generációs műveletekről, amelyek többdimenziósak voltak, mivel a hagyományos, államok közötti konfliktusok helyét átvették az államokon belül zajló etnikai és vallási konfliktusok, polgárháborúk. A harmadik generációs műveletek kialakulásában egyetértés van, de a szakértők különböző korszakhatárt jelölnek ki az ezredforduló környékére. A békefenntartás utolsó generációjának, amely lehet negyedik vagy ötödik,

⁴⁴ Kiss Zoltán László: Válságreagáló műveletek alkalmazott társadalomtudományi aspektusai, 142. oldal, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015, 105. oldal

szakirodalomtól függően, a hibrid műveleteket tekintjük, habár ennek egzakt fogalma még kérdéses.⁴⁵

Az első generációs vagy hagyományos békefenntartásnak a gyakorlatban két formája jött létre: a megfigyelői és a békefenntartói misszió.⁴⁶ A katonai megfigyelő missziók általában kis létszámúak és többnemzetiségűek. Ezeket fegyvertelen katonák hajtják végre. Feladataik közé tartozik általában a tárgyalás és közvetítés, a hadifoglyok cseréjének felügyelete, a határok kijelölése, a járőrszolgálat, ez egyezmények végrehajtásának megfigyelése, valamint egyéb ellenőrző, összekötő és kísérő feladatok ellátása.⁴⁷ A megfigyelő missziók legnagyobb előnye a fenntartásukban rejlik. Az ilyen műveletek ugyanis lényegesen olcsóbbak, mint a többi, kevés pénzt igényelnek a tagállamoktól, valamint azt is fontos megjegyezni, hogy a konfliktusban részt vevő felek is könnyebben megbarátkoznak a jelenlétükkel. Az ilyen típusú missziók legnagyobb tanulsága az volt, hogy bár az érintett országok jobban elfogadják őket, ott létük mégsem gyakorolt kellő elrettentő erőt és nem vezetett a válságok megoldásához.⁴⁸

A korai békefenntartó missziók közül az első a szuezi válság idején jött létre. Ez mind a feladatait, mind a létszámát tekintve túlmutatott a megfigyelésen. Egyrészt a katonák fel voltak fegyverezve és számuk akár több ezer is lehetett. Másrészt ezeknek a küldetéseknek más feladata is volt, mégpedig egy pontosan megállapított és behatárolt ütközőzóna mentén a hadviselő felek elválasztása egymástól. Az mondható el ezekről a műveletekről, hogy három fő alapelvük volt: a pártatlanság, az egyetértés és a katonai erő használatának a korlátozása. A három vezérelv megnehezítette, más szempontból azonban megkönnyítette a hagyományos békefenntartást. A konszenzus szükségessége miatt a műveletek helyszínén nem volt annyira ellenséges a hangulat, ezért a veszély sem volt akkora. A költségeket nézve ezek sem voltak sokkal drágábbak, mint a megfigyelői missziók, hatékonyságuk viszont nagyobb volt. Ugyanakkor mind katonai, mind politikai oldalról nézve korlátozott hatáskörrel rendelkeztek (pl. demilitarizált zónák ellenőrzése).⁴⁹ Ezenkívül jellemző volt még ezekre a műveletekre a kettős parancsnoki rendszer. A tagállami csapatok parancsnoki állománya együttműködhetett az ENSZ-vezetőséggel, de akár ki is válhatott alóla, hogy saját hadműveleti szabályait alkalmazza. Összességében az mondható el, hogy ezeknek a műveleteknek a jelentősége

⁴⁵ i.m. Molnár Dóra, 35. oldal

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ i.m. Gazdag Ferenc – Remek Éva, 71. oldal

⁴⁸ i.m. Kiss Zoltán László, 110. oldal

⁴⁹ Sándor Barbara: *Az ENSZ és a válságkezelés*, In: *Nemzet és Biztonság*, I. évf. 2008/3., 28-36. oldal, [NB3 bel.qxd \(nemzetesbiztonsag.hu\)](#) (Letöltés ideje: 2022.03.30.)

abban állt, hogy lefektették a békefenntartás alapjait. Ilyen korai, az első generációs békefenntartás kategóriájába tartozó művelet volt a jelenleg is zajló ciprusi is.

A hidegháború után létrejövő uni- majd multipoláris világrendben megszületett második generációs békeműveletek esetében kiterjesztett békefenntartásról szoktunk beszélni, amely magában foglalja az új civil feladatokat, de a békekikényszerítést is. Ugyan a nukleáris háború veszélye megszűnni látszott, de ettől függetlenül a megváltozott biztonságpolitikai környezetben új típusú kihívások jelentkeztek. Ebben az időszakban megnövekedett az államokon belüli konfliktusok száma, amelyek nagyon könnyen tudtak eszkalálódni, akár egész régiók biztonságát is veszélyeztetve. A komplex problémák egy újfajta békefenntartást követeltek meg, ezért jöttek létre az új típusú békeműveletek. Ezeknél már nem a status quo fenntartása volt a cél, hanem egy szilárd és fenntartható béke megteremtése. A hidegháború utáni missziók többdimenziósokká alakultak, ami azt jelentette, hogy a válságkezelésben szükség esetén nemcsak a katonai erő jelent meg, hanem az kiegészült politikai, társadalmi és gazdasági elemekkel. Emellett a „multidimenzionálissá” válás is bekövetkezett, vagyis a katonának több civil feladatot is el kellett látniuk, illetve azokhoz aktív segítséget kellett nyújtaniuk a műveleti területen. A személyi állomány is megnövekedett, amely a drágább felszerelésekkel együtt a költségek megugrását eredményezte.⁵⁰ A korábbi hármas alapelv (pártatlanság, egyetértés, katonai erő használata csak önvédelmi célból) új értelmezést nyert. A pártatlanság elve nem tudott érvényesülni a gyakorlatban, mivel a konfliktusok nem államok között, hanem államon belül jelentkeztek, ezáltal a szervezet nem jelenhetett meg semleges szereplőként, hanem fegyveres úton kellett fellépnie az erőszaktevőkkel szemben. A korábban alapelvnek számító konszenzus is háttérbe szorult, és az erőhasználat szempontjából a nemzetközi közösség sokkal rugalmasabbá vált.⁵¹

A harmadik generációs békeműveletek korszakhatára az ezredforduló környékére datálható. Ezek létrejöttére az ENSZ-re nehezedő morális és pszichológiai nyomás miatt volt szükség, amely a ruandai és a srebienicei tömegmészárlások következtében alakult ki. Ezeknél ugyanis a szervezet a működéséből adódó döntésképtelensége miatt kénytelen volt tehetetlenül végignézni a civil lakosságot érő támadásokat. A reformok tehát elkerülhetetlenek voltak. A harmadik generációs műveleteket kétfázisú erőalkalmazás jellemzi. Az első fázisban a béke „kikényszerítéshez” katonai erő alkalmazása nélkülözhetetlen, ezért ilyenkor igazi háborús állapotok alakulnak ki a fenyegetés elhárítása érdekében. Miután a fegyveres műveletek befejeződtek, hozzá lehet kezdeni a második fázishoz, amely béke- és államépítési

⁵⁰ i.m. Kiss Zoltán László, 119. oldal

⁵¹ i.m. Sándor Barbara, 30. oldal

feladatokból áll (de egyesek szerint ez már a negyedik generáció). Mivel ebben a szakaszban az ENSZ-nek egy olyan térségben kell létrehoznia egy államot, ahol az korábban nem volt vagy igen gyenge volt, ezért az ilyen misszióknál a humanitárius szervezeteknek, a nem állami szervezeteknek (Non-Government Organizations, NGO-k) és más nemzetközi (főként regionális) szervezeteknek még nagyobb szerep jut⁵².

A hármas alapelv kapcsán, ennél a generációnál, megfogalmazódott a konszenzussal kapcsolatban rengeteg elméleti és gyakorlati probléma.⁵³ Felvetődött például az, hogy egy törékeny és gyenge államnak nincs lehetősége segítséget kérnie, mégis szükséges a közbelépés, illetve számítani lehetett arra is, hogy a korábban együttműködő felek visszavonhatják beleegyezésüket, időhúzás céljával (ezt a bosnyák háború példája is jól mutatja). A katonai állomány fegyveres erőhasználat tekintetében még nagyobb szabadságot kapott, amennyiben a misszió céljait veszélyeztető tényezők lépnének fel (például az ártatlanok védelme érdekében).

A békefenntartás utolsó generációjának a hibrid műveleteket tekintjük. Egyesek szerint ez az ötödik generáció, míg mások szerint a negyedik, ezért itt most, az egyszerűség kedvéért, utolsó generációnak fogom nevezni. Ezek legfőbb jellemzője, hogy a békefenntartás során bevetett erők nemcsak az ENSZ, hanem egy másik szervezet irányítása alatt is működnek. Az első ilyen hibrid misszió az UNAMID⁵⁴ volt, amely az Afrikai Unió és az ENSZ együttműködésével működött.⁵⁵ Erre a típusú változtatásra azért volt szükség, mert a XXI. századra a békefenntartó műveletek sokkal komplexebbé váltak, és az ENSZ egyedül nem volt képes a feladatát megfelelően ellátni. Éppen ezért egyre több regionális szervezettel vette fel a kapcsolatot és alakított ki velük közös válságkezelő mechanizmusokat. Mindez sokkal magasabb fokú koordinációt és munkamegosztást igényelt, mint a korábbiak.⁵⁶ A korábbi hármas alapelv erre a generációra már teljesen megszűnt vagy átalakult.

Az utolsó generáció abban is eltér a korábbiaktól, hogy az ilyen típusú műveleteknél a katonai és rendőri erőket vegyes parancsnokság alá rendelik, valamint az ENSZ és a regionális szervezetek együttesen küldenek katonai erőket ugyanabba a misszióba. Viszont ők általában eltérő parancsnokság és különböző mandátum alatt tevékenykednek.⁵⁷

A mandátum fontosságának a kérdése a Brahimi-Bizottság által 2000-ben kiadott jelentés után értékelődött fel. A Brahimi-jelentés megszületésének oka a korábban már

⁵² i.m. Molnár Dóra, 36. oldal

⁵³ i. m. Kiss Zoltán László, 125. oldal

⁵⁴ A darfúri konfliktus - United Nations- African Union Hybrid Operation in Darfur,

⁵⁵ i.m. Molnár Dóra, 36. oldal

⁵⁶ i. m. Kiss Zoltán László, 132. oldal

⁵⁷ Uo.

említett Butrosz-Gáli Békeprogramját ért erős kritikák voltak. Ez, amellet, hogy megvalósíthatóbb elvárásokat fogalmazott meg a szerkezeti és műveleti változtatásokkal kapcsolatban, részletesen beszélt a mandátum kérdéséről is. Ekkor fogalmazódik meg alapszabályként, hogy a mandátum legyen érthető, hiteles, és precízen, pontosan megfogalmazott. Nélkülözhetetlen a politikai cél egyértelmű rögzítése, a feladat- és időbeosztás betartása, illetve az összhang a nemzetközi humanitárius joggal és a fegyverhasználat alkalmazásának a szabályaival. Emellet lényeges szempont az is, hogy a mandátumban megfogalmazott feladatok a helyi viszonyokkal összhangban legyenek.⁵⁸ Habár a Brahimi-jelentés kétségkívül változást jelentett, de az azóta eltelt 22 évben rengeteg kritika érte a mandátumot, mert a legtöbb esetben nem elég egzakt, és az adott misszió feladatát csak általánosságban határozta meg.⁵⁹ S bár az ENSZ az azóta tartó válságkezelési reformfolyamatában többször is érintette a mandátum kérdését, ennek a problémának a megoldása még a jövő feladata.

5. UNFICYP

Az UNFIYCP egy jelenleg is zajló ENSZ misszió Cipruson, amelynek központja Nicosiában, Ciprus fővárosában van. Mielőtt részletesebben bemutatnám ezt a műveletet, meg kell említeni, hogy ez alapvetően egy *„támogató, segítségnyújtó és megfigyelő misszió volt.”*⁶⁰ A fenti elméleti alapvetések alapján megállapítható, hogy ez az ENSZ-nek egy válságkezelő, békefenntartó missziója, amely az első generációs békeműveletek kategóriájába tartozik, és ez az ENSZ egyik leghosszabb ideje futó művelete, hiszen 1964-ben kezdte meg működését.

Eredeti funkcióját tekintve azért hozta létre az ENSZ Biztonsági Tanácsa, hogy a törökök és görögök között lévő ellentét eszkalálódását megelőzze. Az ellenségeskedés után a Tanács egyéb feladatokkal is megbízta.

Az UNFICYP-t a legalacsonyabb, 1-es intenzitású konfliktusok között tartják számon, ezért a rá fordított erő és energia sem túl nagy mértékű. Ezt támasztja alá az is, hogy a 2020-

⁵⁸ i.m. Molnár Dóra, 38. oldal

⁵⁹ i.m. Gazdag Ferenc- Remek Éva, 79. oldal

⁶⁰Dr. Padányi József vezérőrnagy előadása: *A ciprusi misszió*, 2022.03.09 (Békeműveletek, válságreakgáló műveletek tanóra)

2021-es periódusban az ENSZ a békefenntartásra szánt költségvetésének a 0,9% - át fordította rá. Ez a gyakorlatban 52 millió dollárt jelent.⁶¹

5.1. A ciprusi konfliktus kitörésének okai

Ha a ciprusi konfliktus kitörésének az eredetét keressük, azt kell megállapítanunk, hogy nem tudnánk csupán egyetlen okot mondani, amely ehhez vezetett. Az ellentét rengeteg, régóta jelenlévő, vagy újonnan jelentkező problémának az eredménye. A helyzet komplex, hiszen Cipruson mindig jelen volt a vallási és nyelvi megosztottság mellett az etnocentrizmus kérdése és a történelmi háttér is konfliktusokkal terhelt volt.

5.2. A konfliktus története

A következőkben a konfliktus történetét tekintjük át röviden. Ennek a tanulmányozása ugyanis elengedhetetlen feltétele a helyzet alaposabb megértéséhez.

5.2.1. 1964 előtt és után

Miután Makarioszt érsekké választották, felerősödtek a függetlenségi hangok, amelyet az érsek szándéka, vagyis az egyesülés elérése Görögországgal (enózisz) csak felerősített. Annak érdekében, hogy nemtetszésüket kifejezzék, a török ciprióták (akik ekkoriban körülbelül 20%-os kisebbségben voltak) vezetői az elkülönülés (takszim) jelszavával kezdtek kampányolni. Természetesen ennek elérése számukra lehetetlen volt, mivel török közösségek ekkor még teljesen szétszórva éltek a szigeten, gyakran görög nemzetiségűekkel egy faluban.⁶² Ekkoriban a sziget még brit uralom alatt állt, de az elszakadás hangjai már felerősödtek. Amikor aztán a függetlenség elérésének érdekében több helyen zavargások törtek ki, a három érintett fél, a britek, a görögök és a törökök összegyűltek 1959-ben, és a London-Zürich egyezményben lefektették a függetlenség feltételeit. Eszerint Ciprus helyén egy földrajzi határok nélküli, funkcionális föderációt akartak létrehozni, amelynél a három hatalmi ág a két népcsoport között etnikai alapon, 70:30 arányban oszlik el (emellett a szuverén brit bázisok létrejöttéről is szólt a dokumentum). Az Alapító szerződés (Treaty of Establishment) aláírására Londonban került sor. Azonban fontos megjegyezni, hogy a

⁶¹Cyprus: *Vote on UNFICYP Mandate Renewal Resolution*, Security Council Report, 2022.01.26., <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/01/cyprus-vote-on-unficyp-mandate-renewal-resolution-2.php> (Letöltés ideje: 2022. 04.10.)

⁶²Wagner Péter: *A ciprusi ENSZ misszió (UNFICYP)*, In: Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben: tanulmánykötet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 75-99. oldal

megállapodás megkötésekor mind Nagy-Britannia, mind az anyaországok figyelmen kívül hagyták a görög (Makariosz) és a török (Rauf Denktas) ciprióta vezetők véleményét.⁶³ Az Alapítószerződés mellett a három tárgyaló fél 1960 februárjában a Garancia Szerződést (Treaty of Guarantee) is megfogalmazta, amelynek értelmében kimondták, hogy Ciprus egyesülését vagy megosztását más országgal nem támogatják. Ha ilyen veszély felmerülne, akkor pedig közösen vagy önállóan beavatkoznak. A megkötött szerződéseket a sziget függetlenné válásának napján, 1960. augusztus 16-án írták alá.⁶⁴ Az újonnan létrejött ország elnöke Makariosz érsek, alelnöke (akinek hatalma jogi szempontból hasonlított az elnökre, mert vétőjoga is volt) Dr. Fazil Küçük, török ciprióta lett.

A problémák akkor kezdődtek, amikor 1963. november végén a görög ciprióták vezetője, Makariosz érsek 13 pontos alkotmánykiegészítéssel állt elő. Ennek két oka volt, egyrészt bizonyos kormányzati folyamatok nagyon elakadtak, és ezért szükség volt a változtatásra a funkcionalitás javításának érdekében. Másrészt az elnök deklarált célja ezzel az volt, hogy egyesítse a két közösséget azáltal, hogy eltünteti azokat az akadályokat, amelyek közéjük állnak. A módosítások azonban megfosztották volna a ciprusi török kisebbséget a nekik nyújtott alkotmányos garanciák nagy részétől. Éppen ezért a török vezetés ezt a fentebb már említett enószis előkészítésének tekintette, amire a válasz a teljes bojkott volt, miniszterei kiléptek a kormányból, közalkalmazottaik pedig felfüggesztették a munkájukat.

A kölcsönös vádaskodás 1963. december 21-én erőszakba torkollott, amikor Nicosia északi részén egy törökök lakta negyedben verekedés tört ki, és más helyeken történő rendbontásról is érkezett jelentés. Erre a reakció török oldalról az volt, hogy a fővárosban tartózkodó 650 fős törökországi katonai kontingens elhagyta a helyét, és állásokat foglalt el a fővárost és az északi Kyrene kikötővárost összekötő stratégiai útvonalon, valamint Nicosia környékén⁶⁵. A krízis összességében 364 török és 174 görög ciprióta halálát eredményezte, valamint a török lakosság enklávékba tömörülését. A konfliktus további eszkalálódásának megelőzése érdekében december 24-én Nagy-Britannia, Görögország és Törökország indítványozták egy békefenntartó erő létrehozását, brit vezetéssel, amelynek összetételét a szigeten állomásozó katonai kontingensek adták volna. A ciprusi kormányzat elfogadta a javaslatot, így a harcoló felek fegyverszünetet kötöttek, és Nicosiában a tűzszüneti vonal mentén egy úgynevezett „zöld vonalat” húztak, amelynek mentén brit csapatok járőröztek. Ezt

⁶³ Kacziba Péter: *A nemzetközi válságkezelés békeépítő koncepciója és ciprusi alkalmazásának tanulmányai*, Ph.D. disszertáció, Pécsi Tudományegyetem, 2017, 139. oldal, <https://idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/kaczibapeterphd.pdf> (Letöltés ideje: 2022. 04.19.)

⁶⁴ i.m. Wagner Péter, 77. oldal

⁶⁵ Wagner Péter, 77. oldal

a törékeny és instabil egyezményt 1964 januárjáig kellett fenntartani, egészen addig, amíg a felek tárgyalóasztalhoz nem ültek Londonban.⁶⁶

5.2.2. 1964-1974 között

Az UNFICYP története során az egyik legfontosabb dátum az 1964-es év, ekkor indult el ugyanis a misszió. Az 1964 januárjában megkezdődő tárgyalások még egy brit-görög-török kontingenst vetettek fel a béke megőrzésére, ám ezt végül elvetették. Az 1964. március 4-én megalakuló békefenntartó misszió csak brit erőkből állt, és feladatai közé tartozott – mandátuma szerint - az, hogy megakadályozza a harcok fellángolását, és segítse elő a normális életkörülményekhez való visszatérését.⁶⁷ Mivel a szigeten még ugyanebben a hónapban kiújultak a harcok, ezért egy 6500 fős kontingens felállítására került sor (kanadai, ausztrál és észak-európai nemzetekkel kiegészülve). 1964 nyarára sikerült a polgárháborús helyzetet valamennyire normalizálni.

Az erőszak újabb fellángolására 1967-ben került sor. Ennek során a Nemzeti Gárda és a görög csapatok támadták a török enklávét. Ennek az lett a következménye, hogy Törökország invázióval riogatta Ciprust. Végül az ENSZ és az Egyesült Államok közvetítésével megoldás született a problémára, és a görög erők elhagyták a szigetet.⁶⁸

5.2.3. A misszió politikai támogatottsága

Az UNFICYP más országok általi támogatottsága nagyon érdekesen alakult és rajta keresztül tökéletesen nyomon követhető a konfliktus íve egészen napjainkig. A nagyhatalmak ugyanis Ciprus esetében is (mint a legtöbb konfliktusnál) saját érdekeiket szerették volna érvényesíteni.

Amikor kezdetben a misszió felállításáról döntöttek az ENSZ-ben, akkor a Biztonsági Tanács öt állandó tagja közül Nagy-Britannia és az Egyesült Államok voltak a küldetés legnagyobb támogatói. Ez azért lényeges, mert kezdetben mindkét országnak megvoltak a tervei arra vonatkozóan, hogy hogyan oldja meg a konfliktust, az Egyesült Nemzetek Szervezetének a beavatkozása nélkül. Az Egyesült Királyságot mindig is különleges viszony

⁶⁶ Karl Th. Birgisson: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*, In: William J. Durch (szerk.): *The Evolution of UN Peacekeeping*, St. Martin's Press, New York, 1993, 221. oldal

⁶⁷ i.m. Wagner Péter, 80. oldal

⁶⁸ Uo.

fűzte Ciprushoz, mivel korábban a gyarmata volt, emellett pedig az 1960-as egyezmény során az egyik garانتáló hatalom is. Amikor a brit erők tehetetlensége a konfliktus kapcsán 1963 és 1964 között nyilvánvalóvá vált, Nagy-Britannia az Egyesült Államokhoz fordult azzal a javaslattal, hogy egy NATO erőt kéne küldeni a szigetre. Mivel a ciprusi konfliktus akkor is magában hordozta az eszkalálódás lehetőségét, és ezáltal egy potenciális háború veszélyét, ezért ez a javaslat döntő jelentőségű volt. Ráadásul Görögország és Törökország, akiket a konfliktus nagymértékben érintett, mindketten tagjai voltak a NATO-nak⁶⁹ (1952 óta).

Az Amerikai Egyesült Államok kormánya viszont nem állt készen arra, hogy a csapatait a szigetre küldje, ezért inkább vállalta a lehetséges kellemetlenségeket és a nemzetközi elítélést, ami egy NATO-n belüli konfliktussal járt volna. Mivel a hidegháború ebben az időszakban nagyon aktívan zajlott (1962-ben volt a kubai rakétaválság, amely atomháborúval fenyegetett), ezért az Egyesült Államok be nem avatkozásában szerepet játszhatott az is, hogy igyekezett kerülni a konfliktust más nagyhatalmakkal, valamint az erőit kímélni, hogy a Szovjetunióval szemben ütőképes hadserege maradjon. Neki tehát nem fűződött érdeke a beavatkozáshoz. Ennek köszönhetően, valamint Makariosz érsek tiltakozása révén (ő is ellenezte az Észak-atlanti Szövetség beavatkozását) nem érkeztek NATO-csapatok Ciprusra. Más alternatíva hiányában tehát békefenntartó erőket küldtek a szigetre.

A Szovjetunió számára kicsi volt a tét a konfliktusban. Ugyanakkor azért figyelemmel kísérték az eseményeket, és úgy tekintettek a szituációra, mint egy tálcán kínált lehetőségre az Észak-atlanti Szövetség számára, hogy kiterjessze a befolyását. Ezért nyilvános figyelmeztetést adtak ki azzal kapcsolatban, hogy mi történik akkor, ha ez bekövetkezik.⁷⁰ Ez szerepet játszott abban, hogy nagymértékben támogatták az UNFICYP-et abban reménykedve, hogy ez akadályt jelenthet a NATO számára a „hatalomátvitelben”.

Ugyanakkor a szovjetek bár támogatták a műveletet, azért erős kétségeik voltak a mandátumával kapcsolatban. Ezen aggályaikat pedig Franciaország is osztotta. Mindkét állam tiltakozott az ellen a rendelkezés ellen, ami a műveletben résztvevők számát és összetételét a főtitkárra bízta. A Szovjetunió és Franciaország is azzal érvelt, hogy túl nagy hatalom összpontosul az ő kezében.⁷¹ Ezeket a félelmeket végül enyhítette a rövid idejű mandátum (3 hónapig tartott volna kezdetben).

A két leginkább érintett ország hozzáállása a konfliktushoz nagyon fontos ahhoz, hogy megértsük a jelenlegi helyzetet. Mind Görögországnak, mind Törökországnak rendkívül

⁶⁹ i.m. Karl Th. Birgisson: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus, 222-223. oldal, Political support

⁷⁰ U. o.

⁷¹ U. o.

különleges kapcsolata volt Ciprussal, de abban az időben katonai szempontból egyikük sem volt olyan szinten, hogy eldöntse a problémát. Habár, ahogyan már fentebb is írtam az kétségtelen, hogy a törököknek nagyobb hadereje volt, és többet is elfoglalhattak volna a szigetből, mint amennyit végül megszálltak. Ugyanakkor az is igaz, hogy ez nekik nem állt érdekükben, egyrészt, mert akkor az elfoglalt részeket meg is kellett volna tartani (amivel azért lettek volna problémák), másrészt pedig azért, mert ha tovább nyomulnak előre, akkor nagy valószínűséggel azzal kellett volna számolniuk, hogy a nemzetközi közösség összefog ellenük és a görögök oldalán harcba vonul. 1974-ben ugyanis a nemzetközi közösség már Törökország intervencióra való hivatkozását is elítélte. Ezzel szemben a görögök katonai képességek tekintetében is jócskán el voltak maradva, és sokkal kevesebb esélyük volt a törökök ellen, amivel ők is tisztában voltak, ezért inkább diplomáciai megoldásra törekedtek.

Látható tehát, hogy kezdetben a konfliktust egyik fél sem támogatta túlzottan. Az már csak a sors iróniája, hogy végül mégis egy ilyen hosszan elhúzódó viszály lett belőle.

5.2.4. 1974: a török invázió és hatásai

1974. július 15-én a Nemzeti Gárda és az EOKA-B (Ethniki Organosis Kypriakon Agoniston – Ciprusi Harcosok Nemzeti Szervezete) sikeres puccsot hajtott végre Makariosz elnök ellen. Az akció mögött a Görögországban 1973 óta működő katonai junta állt, amely így akarta elérni az enózist, mint végcélt. A bajt tetézte, hogy az akcióban a szigeten állomásozó görög katonák is részt vettek, az új elnök Niklos Sampson pedig azonnal kiadta nekik az utasítást a török enklávék megtámadására. Ezért válaszul Törökország 5 nappal később, július 20-án elindította az Atilla-hadműveletet, amelynek keretében partra szálltak Kyrene partjainál (brit becslések szerint) 6000 fővel és negyven harckocsival. Az invázió híre sikeresen destabilizálta a görög katonai juntát, az átalakulást szorgalmazó katonai vezetés lemondott Athénban és a puccs vezetője is megbukott.⁷²

A törökök maguknak követelték Ciprus északi részét, az ország területének 36%-át (amely később, 1983-ban, Észak-Ciprusi Török Köztársaság néven jött létre). A harcok első felében a török erők Kyrene kikötőjét és a Nicosiával összeköttetést biztosító, stratégiai szempontból meghatározó főút bizonyos pontjait igyekeztek ellenőrzésük alá vonni, miközben a török légierő az egész szigeten támadott. Eközben a Nemzeti Gárda igyekezett feltartóztatni az előnyomulást, de emellett elkezdte a török kisebbség enklávéit is

⁷² i. m. Wagner Péter, 81. oldal

felszámolni.⁷³ Az erőszak mindkét oldalon felerősödött, ami azzal járt, hogy az áldozatok között mind török, mind görög oldalon nagy számban voltak civilek.

1974. július 22-én fegyverszüneti megállapodás született, majd ezt követően két fordulóban folytak a tárgyalások Genfben. Az értekezlet során Törökország, hogy támadásának alapot adjon, az 1959-es Garancia Szerződés (London-Zürichi egyezmények) IV. cikkelyére hivatkozott, amely így szól: *„Amennyiben közös vagy összehangolt fellépés nem lehetséges, a három garantáló hatalom mindegyike fenntartja magának a jogot arra, hogy lépéseket tegyen azzal a kizárólagos céllal, hogy a jelen szerződés által kialakított helyzetet helyreállítsa.”*⁷⁴ Ez alapján saját véleménye szerint jogszerűen lépett fel, és összességében az látható, hogy az első török intervenciót a nemzetközi közösség sem ítélte el egyértelműen.

A tárgyalások során az UNFICYP helyzetével kapcsolatban a legnagyobb vitát az invázió során létrehozott ütközőzóna elhelyezkedése és a nicosiai reptér sorsa váltotta ki. Miután a tárgyalások második fordulója augusztus 13-án sikertelenül zárult, augusztus 14-én megindult az újabb török invázió (Atilla II hadművelet néven)⁷⁵ egy 30.000 fős, 150 harcokocsival megerősített sereggel nyugat, kelet és dél felé. A harcok Famagusztá teljes, valamint Limnitis és Nicosia részleges elfoglalásával, augusztus 16-án délután értek véget. Ezzel a második támadással világossá vált az, hogy Törökország visszaélt intervenció jogával. Visszatekintve azonban, ha török szemszögből nézzük meg a helyzetet, akkor feltehetjük magunknak azt a kérdést, hogy vajon volt-e más lehetősége a diplomáciai eszközöket addigra már mind kimerítő országnak? Volt-e esélye, hogy más úton akadályozza meg a görög annexiót és népirtást? A körülményeket figyelembe véve, véleményem szerint nem. Emellett nem árt figyelembe venni azt is, hogy a török hadsereg létszámát és képességét tekintve is le tudta volna rohanni az egész szigetet. Törökországnak azonban nem állt érdekében elfoglalni Ciprust, a kormányzat célja csupán egy észak-ciprusi török állam

⁷³ i. m. Wagner Péter 81. oldal

⁷⁴ a három garantáló hatalom alatt Görögországot, Törökországot és Nagy-Britanniát kell érteni (utóbbi török kérésre sem kívánt élni intervenció jogával). Forrás: Az Egyesült Királyság, Görögország, Törökország és Ciprus által kötött Garancia Szerződés: *Treaty of Guarantee*, Nicosia, 1960. augusztus 16., IV. cikkely, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.01.)

⁷⁵ Pénzváltó Nikolett: *Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019*, Ph.D. disszertáció, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/15933/penzvalto_nikolett_doktori_ertekezes.pdf?sequence=11&lisAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

alapjainak a megteremtése volt.⁷⁶ Ettől függetlenül nem válnak a törökök büntelenné, hiszen az intervenció jogtalanságához nem fér kétség. Viszont, véleményem szerint, ha Törökország szemszögéből nézzük a helyzetet, akkor azért el kell ismernünk, hogy nekik érdekükben állt a területszerzési szándék.

A harcok folyamán és az augusztusi tűzszünet után is óriási népesség-mozgás indult meg, gyakorlatilag lakosságcsere történt. Ez azért mondható nagyobb jelentőségűnek, mivel akkoriban a lakosság körülbelül 500.000 görög cipriótából állt, akik közül mintegy 160.000-et kizsorítottak a lakóhelyéről (a török ellenőrzés alá került területekről), ezért délre kellett menekülniük. A török ciprióták száma 118.000 fő körül mozgott, de közülük is több tízezer embernek kellett a sziget északi részére menekülnie.⁷⁷

1. ábra: Ciprus demográfiai átalakulása⁷⁸

Az ábrán is az látható, hogy habár 1960-ban a görög és török lakosság nagyrészt szétszóródva élt, vegyesen az északi és déli oldalon, 10 évvel később ez gyökeresen

⁷⁶ Vas Korinna Nóra: *A ciprusi konfliktus alakulása és megoldási alternatívái a kezdetektől napjainkig, a nagyhatalmi és regionális érdekek érvényesülésének tükrében*, MA szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola, 2006, 20. oldal, <https://adoc.pub/a-ciprusi-konfliktus-alakulasa-es-megoldasi-alternativai-a-k.html> (Letöltés ideje: 2022. 04. 10.)

⁷⁷ i.m. Wagner Péter, 82. oldal

⁷⁸ Kép forrása: Wagner Péter: *A ciprusi ENSZ misszió (UNFICYP)*, In: Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben: tanulmánykötet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 78. oldal, http://www.kalasnyikov.hu/dokumentumok/ciprusi_ensz_misszio_tanulmany_wp.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.15.)

megváltozott. 1970-re ugyanis gyakorlatilag megszűnt az együttélés, és etnikailag teljesen homogén régiók jöttek létre. A görög és török ciprióták ekkorra már nem keveredtek, viszont területileg nem volt olyan éles az elkülönülés, hiszen mindkét népcsoportnak voltak északon és délen is képviselői. Éppen ezért tűnik drasztikusnak a változás 1974-re, amikor, a lakosságcsere következtében kialakult két, etnikailag teljesen homogén terület, amelynek északi oldalán a török ciprióták, déli oldalán pedig a görög ciprióták éltek.

5.2.5. 1974-1990

Az 1974-es török intervenciót követően a következő dátum, amit meg kell említenünk az 1977-es esztendő. Ekkor ugyanis sor került a görög és a török ciprióta fél (Makariosz és Denktas) találkozájára. Ennek az előzménye több ENSZ-által közvetített sikertelen összejövétel volt. A találkozó során kialakítottak négy irányvonalat, amelynek célja az volt, hogy létrehozzon egy el nem kötelezett, független bikommunális szövetségi köztársaságot. Ezzel a két fél meghatározta, hogy mi a tervük a konfliktus rendezésére, és mi lehet a ciprusi békeépítés elérésének végső célja.⁷⁹ A tárgyalások Makariosz elnök halála után is folytatódtak, azonban a határok kérdésének a körében végül megrekedtek (a török fél ugyanis szeretett volna belső határokat kialakítani, amiről a görögök hallani sem akartak).⁸⁰ Ennek következményeként a török közösség 1983. november 15-én deklarálta a függetlenségét, és létrejött az Észak-Ciprusi Török Köztársaság (TRNC). A létrejövő államot az ENSZ Biztonsági tanácsa nem ismerte el, sőt a szervezet tagjai közül ezt napjainkig csak Törökország és Azerbajdzsán tette meg.⁸¹

A sziget történelméből a hidegháború vége előtt még egy fontos eseményt, mégpedig Georgiosz Vasziliu 1988-as elnökké választását kell megemlítenünk, amelytől sokan várták a változást, és a befagyott konfliktus lezárását. Ennek oka a Georgioszban benne lévő kompromisszumkészség és az európai integrációs hajlandósága volt.⁸² Végül azonban elnöksége nem hozta el a konfliktus sokak által vágyott lezárását, de az Európai Unióba való csatlakozási kérelmet 1990-ben benyújtotta az ország.⁸³

⁷⁹ i. m. Kacziba Péter, Ph.D., 153. oldal

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Romsics Gergely: Működő bukott állam(ok): Ciprus, In: Marton Péter (szerk.): Államok és államkudarcok a globalizálódó világban, Teleki László Intézet, Budapest, 2006, 176. oldal

⁸² i.m. Kacziba Péter, Ph.D., 154. oldal

⁸³ Ciprusi Köztársaság Nagykövetsége Budapesten: *Ciprus és az EU*, Külgazdasági- és Külügyminisztérium, http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_budapest.nsf/ceb13_hu/ceb13_hu?opendocument (Letöltés ideje: 2022.04.21.)

5.2.6. 1990-2015

A bipoláris világrend felbomlása utáni időszakban több fontos dolgot kell kiemelni. Egyrészt ebben az időszakban a felek között egy fegyverkezési verseny kezdődött meg, amikor Georgiosz Vasziliu orosz légvédelmi rendszerek beszerzéséről döntött. Mivel ezt Törökország fenyegetésként értékelte, ezért erre válaszul az Észak-Ciprusi Török Köztársaság területén tartózkodó hadsereg haditechnikai modernizációba kezdett (ez elsősorban a tüzérségi eszközöket és a harckocsikat érintette).⁸⁴ Ennek következtében a Ciprusi Köztársaság katonai költségvetésnek növelésébe kezdett, amit Ankara gyanakvó szemmel figyelt. Az események az 1996-os évben csúcsosodtak ki, ekkor egy török megszállás ellen tiltakozó demonstrálás során az ütközőzóna területén (Dherininál) ketten életüket veszítették.⁸⁵

Másrészt a hidegháború vége után egyre gyakrabban kérdőjeleződött meg a misszió szükségességét, mivel a felek közötti tárgyalások berekedtek és nem történt előrelépés semmilyen tekintetben. Ebben az időszakban adta ki Butrosz-Gáli ENSZ-főtitkár jelentését. Az 1993 márciusában megjelentetett dokumentum átfogó képet adott a nemzetközi közösség számára az UNFICYP problémáival kapcsolatban. Az ötletcsomagban egy szuverén föderációt javasolt, amelyben a török-görög ciprióták egyenlőek, és az 1960-63 közötti helyzethez hasonlóan a kormányban a képviselőik 70:30 arányban valósul meg. A tervezet végül ismételten a kompromisszumképtelenségen elbukott.⁸⁶ Szintén nagy gondot jelentett ebben az időszakban az UNFICYP pénzügyi finanszírozása, amely ekkoriban önkéntes felajánlásokon alapult. A főtitkár erre a problémára is kitért beszámolójában, ennek pedig az lett az eredménye, hogy az ENSZ BT megváltoztatta a művelethez való anyagi hozzájárulásának a módját.⁸⁷ Innentől kezdve a missziót egyéni felajánlásokból és a szervezet költségvetéséből finanszírozták.

Az ezredfordulót követően két jelentős történésről kell még szót ejtenünk. Egyfelől arról, hogy 2004. május 1-jén a Ciprusi Köztársaság csatlakozott az Európai Unióhoz, ezáltal az európai integráció része lett. Érdekesség, hogy a csatlakozási szerződés szerint a sziget egész területe az EU rész lett, de a konfliktus kuszasága miatt a közösségi jog az északi részen

⁸⁴ i.m. Wagner Péter, 84. oldal

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ i.m. Kacziba Péter, Ph.D., 156. oldal

⁸⁷ i. m. Wagner Péter, 84. oldal

nem került és nem kerül alkalmazásra a mai napig.⁸⁸ Ennek előzménye volt egy másik esemény is, a 2002-ben megjelent Annan terv. Ebben Kofi Annan ENSZ főtitkár kifejezte a sziget egyesítésére irányuló szándékait, új megvilágításba helyezve a föderális állam tervét, így, hogy a sziget déli része az Európai Unió része lett.⁸⁹ A csatlakozás kérdéséről mindkét félnél népszavazást tartottak, ami azonban végül nem hozott változást.

Az ezt követő években az ENSZ-békefenntartók számos javaslatot tettek a két oldal fegyveres erői számára. Ezek közül párat megfogadtak 2005 után, habár a béketárgyalásokat 2008-ig felfüggesztették (áttörést jelentett például 2007-ben, amikor a felek 3 km-re visszavonták nehézfegyverzeti csapataikat a tűzszüneti vonalaktól).⁹⁰

5.2.7. 2015-2022

Habár a misszió működése során már többször szóba került a demilitarizáció, az végül nem ment végbe, sőt 2015 februárjában jelentős változást jelentett az, amikor a Ciprusi Köztársaság megállapodást írt alá Oroszországgal orosz hadihajók állomásoztatásáról. Ez, amellet, hogy váratlan fordulatnak számított, geopolitikai szempontból is fontos változást eredményezett. Hiszen egy évvel a Krím elfoglalása után egy EUtagország megszakította a szankcióit Oroszországgal szemben, és ezáltal kiszakította őt a nemzetközi elszigeteltségből.⁹¹ Ugyanakkor ennek nem lett semmilyen komolyabb következménye török részről.

A 2015-öt követő években egy enyhülési folyamat volt megfigyelhető az északi és déli vezetők részéről. Több találkozó is történt közöttük, ahol mindig nyilatkozatot tettek arról, hogy szándékukban áll a konfliktus békés megoldása. Sőt, Nikosz Anasztasziadis, a Ciprusi Köztársaság elnöke és a sziget északi, török részét irányító Mustafa Akinci egy 20 hónapon át tartó tárgyalás sorozatba kezdtek, a vitás kérdésekről. Ezek a tárgyalások 2016 novemberében akadtak meg.⁹² Ezt követően megint távolságtartás volt tapasztalható 2021 áprilisáig, amikor bár újrakezdődtek a béketárgyalások, de nem vezettek eredményre. Azóta több atrocitás is történt a két fél között. 2021 nyarán például egy török hadihajó figyelmeztetőlövést adott le a ciprusi partiőrség egyik hajójára, amely állításuk szerint túl közel merészkedett az Észak-

⁸⁸ i.m. Kacziba Péter, Ph.D., 165. oldal

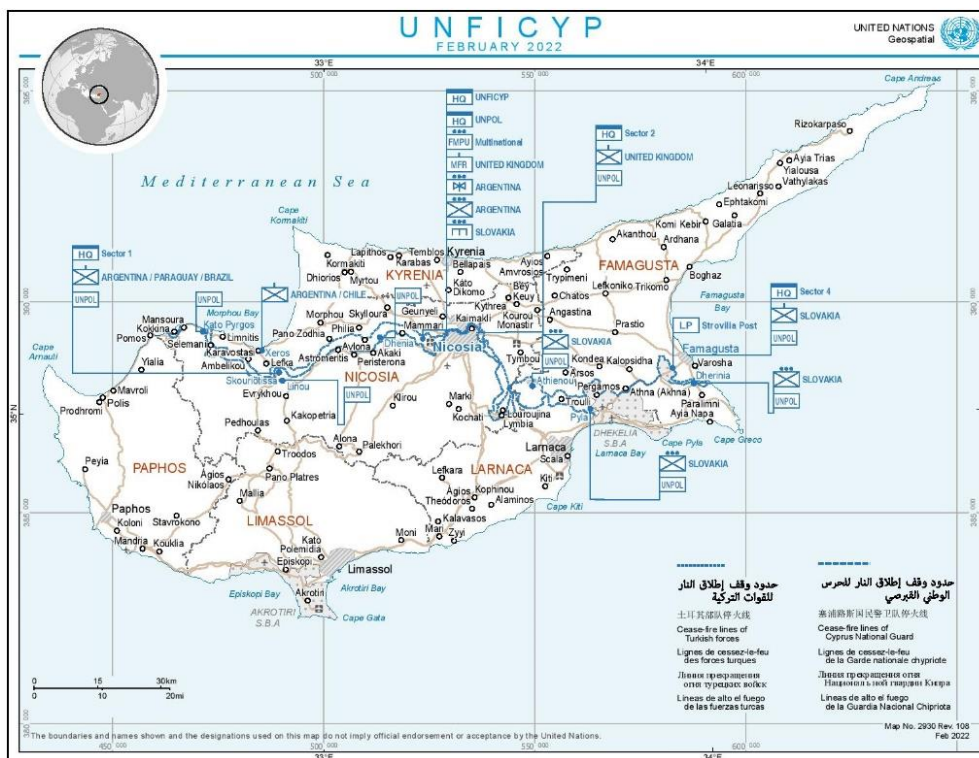
⁸⁹ i.m. Wagner Péter, 85. oldal

⁹⁰ Uo.

⁹¹ Dr. Sáska Zoltán Attila: *Ciprus- A militarizált sziget*, In: Hadtudományi Szemle, IX. évfolyam, 2016/ 2. szám, 225-234. oldal, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10657/16_2_tt_saska.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.03.15.) -2016b

⁹² Világfigyelő: *Ciprusi helyzet/ Egyeztetnek a felek*, Háromszék napilap 2017. január 10., https://www.3szek.ro/load/cikk/98614/egyeztetnek_a_felek_ciprusi_helyzet (Letöltés ideje: 2022.04.23.)

ciprusi Török Köztársaság felségterületéhez. Emellett a provokálás eszközével is gyakran élnek a felek. Ugyancsak 2021 nyarán Erdogan török elnök látogatást tett a sziget északi részén, és ezt szándékosan július 20-ára, vagyis az 1974-es török invázió dátumára időzítette.⁹³

2.ábra: A 2022-es februári helyzet⁹⁴

5.3. A misszió felépítése

Az UNFICYP élén az ENSZ főtitkár különmegbízottja áll (SRSG, Special Representative to the Secretary General). Ezt a posztot 2021. december 1. óta Colin Stewart tölti be, akinek nem ismeretlen a feladat, hiszen előtte 4 évig a nyugat-szaharai misszió különmegbízottja volt. A ciprusi misszió vezetője pedig Ingrid Gjerde, egy norvég dandártábornok, aki 2021 májusa óta irányítja a missziót.⁹⁵ Habár az UNFICYP-et sokszor

⁹³ Buzna Viktor: *Török hadihajó adott le lövést Ciprusnál*, Index, 2021.07.16., [Index - Külföld - Török hadihajó adott le lövést Ciprusnál](#), (Letöltés ideje: 2022.04.23.)

⁹⁴ Az ábrán az aktuális helyzet (2022 február) látható. Jól megfigyelhető rajta, hogy hol állomásoznak katonák a demarkációs vonalon, és hogy milyen nemzetiségűek. Kép forrása: *A 2022-es februári helyzet*, forrás: United Nations Geospatial: *UNFICYP Deployment February 2022*, [UNFICYP Deployment February 2022 | Geospatial, location data for a better world](#) (Letöltés ideje: 2022.03.18.)

⁹⁵ United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Leadership*, <https://unficyp.unmissions.org/leadership> (Letöltés ideje: 2022. 04.18.)

békefenntartó misszióként említik, valójában ez egy hárompilléres, katonai-politikai-rendőri misszió. Ennek megfelelően a felépítése is 3+1 fő részből áll.

A katonák kötelezettsége a három szektor felügyelete az ütközőzónában. Az évek során összesen több, mint 150.000 katona fordult itt meg, jelenleg 802-en teljesítenek itt szolgálatot rotációs alapon. Eredetileg egyébként 4 zóna volt, de a 3. szektor Kanada 1993-as kilépésével megszűnt, és feladatait most a 2. és 4. szektor látja el.⁹⁶ A szektorokon kívül légierő, katonai rendőrség és mobil haderőtartalék is működik itt.

Az ENSZ rendőri erők (UNPOL) feladata 1964 és 1974 között volt létfontosságú, ekkor ugyanis a ciprusi rendőrség megfigyelését végezte, illetve az etnikailag kevert falvakban a konfliktusok megakadályozására figyelt oda. A teendők hiánya miatt 1974 után a létszáma minimálisra csökkent, majd az ezredfordulót követően ismét megnőtt a rendőrök létszáma a határátkelők megnyitása miatt, illetve 2005-ben annak köszönhetően, hogy a katonák állományának csökkentését a rendőrök számának növelésével kompenzálták.⁹⁷ Jelenleg 69 fős az UNPOL, feladatai közé tartozik az ütközőzónán belüli rendőri tevékenység biztosítása és a határokon átnyúló problémák megoldása⁹⁸ (ezek között van az illegális migráció és vadászat, szervezett bűnözés, drogcsempészet).

A plusz egy részleg a civil kapcsolati csoport (Civil Affairs), amely 1998-ban alakult meg azért, mert az ütközőzónán belül a hétköznapi élet normalizálásához szükségessé vált. Funkcióját tekintve három fő tevékenysége van: a civil, a humanitárius szerep, illetve a közösségi kapcsolatok alakítása. Ahol lehetséges, az UNFICYP igyekszik elősegíteni az ütközőzóna polgári célú békés felhasználását, például a mezőgazdasági munka vagy a kereskedelmi és lakóépületek építése érdekében.⁹⁹

5.4. Mandátumváltozás

A Biztonsági Tanács első felhatalmazását az UNFICYP misszió létesítésére a BT 186. határozatában találjuk meg, amit 1964. március 4-én fogadtak el. Ebben a BT azt tanácsolja az UNFICYP-nek, hogy *„tegyen meg minden tőle telhetőt a harcok kiújulásának a megelőzése érdekében és a szükséges mértékben járuljon hozzá a közrend helyreállításához és*

⁹⁶ United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Military*, <https://unficyp.unmissions.org/military> (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

⁹⁷ i.m. Wagner Péter, 88. oldal

⁹⁸ United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *UNPOL*, <https://unficyp.unmissions.org/unpol> (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

⁹⁹ United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Civil Affairs*, <https://unficyp.unmissions.org/civil-affairs> (Letöltés ideje: 2022.04. 17.)

fenntartásához, valamint segítsen a normális életfeltételekhez való visszatéréshez”.¹⁰⁰ Ez a megfogalmazás és felhatalmazás megfelelt azoknak a feltételeknek, amelyek abban az időszakban érvényesültek Cipruson. A helyzet 1974-ben drasztikusan megváltozott, az új körülmények hatására pedig a mandátumot is adaptálni kellett a változásokhoz. A sziget kettészakadásához alkalmazkodva tehát az UNFICYP módosított mandátuma (amely 1974. augusztus 16-án lépett hatályba) az lett, hogy különféle humanitárius kötelezettségeket lásson el. Ez alapján a küldetés négy fő részből állt. Ezek a tűzszünet és a status quo fenntartása, a közrend helyreállítása és a normális életfeltételekhez való visszatérés, illetve egyéb, humanitárius feladatok voltak.¹⁰¹

Az eredetileg csak három hónaposra tervezett mandátumot rendszeresen meghosszabbították, eleinte három, később hat hónappal. Napjainkban a Biztonsági Tanács főtitkára minden júniusban és decemberben meghallgatja a jelentéseket az UNFICYP missziójával kapcsolatban, majd a Tanács mindig megújítja a mandátumot.¹⁰²

A legutóbbi megújítás 2022. január 27-én történt,¹⁰³ amikor a BT egyhangúlag megszavazta újabb hat hónapra a misszió folytatását, 2022. július 31-ig. Ez a 2618-as határozat, amely megújította a misszió megbízatását anélkül, hogy bármilyen változtatást eszközölt volna az UNFICYP alapvető feladatait és megbízatását illetően. Mindössze a nyelvezet módosult néhány helyen, hogy tükrözze a közelmúlt eseményeit. A mandátum meghosszabbítása előtt két napon át tárgyalások zajlottak, ahol megvitatták az elmúlt fél év eseményeit és beszéltek a jövőről. A legfontosabb kérdés az volt, hogy mit kezdjen a Biztonsági Tanács azzal, hogy a béketárgyalások újraindításának terén nem tapasztalható semmilyen előrelépés. Ezzel kapcsolatban a főtitkár, António Guterres azt javasolta, hogy jelöljenek ki egy ENSZ-megbízottat, akinek az lenne a feladata, hogy aktívan keresse a közös pontokat az északi és a déli fél között. Tárgyalások folytak emellett arról is, hogy telepítsenek-e további felügyeleti technológiát a demilitarizált övezetbe. Mivel a politikai folyamatok Cipruson hagyományosan az UNFICYP mandátum megújításának a középpontjában vannak, ezért nem meglepő, hogy erről is szó esett a tárgyalásokon. Sajnos azonban 2021. második felében semmilyen formális elköteleződés nem volt tapasztalható a

¹⁰⁰ A 186. számú ENSZ BT határozat a ciprusi kérdéstről, 1964. március 4., https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY_640304_SCR186.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.08.)

¹⁰¹ i.m. Karl Th. Birgisson, 224. oldal

¹⁰² United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: UNFICYP Mandate, <https://unficy.unmissions.org/unficy-mandate> (Letöltés ideje: 2022. 04. 10.)

¹⁰³ Cyprus: Vote on UNFICYP Mandate Renewal Resolution, <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/01/cyprus-vote-on-unficy-mandate-renewal-resolution-2.php>, Letöltés ideje: 2022. 04.10.

ciprióta vezetők között az egyesítés kapcsán. Az utolsó, informális jellegű találkozóra a felek között 2021 áprilisában került sor,¹⁰⁴ ez azonban nem vezetett eredményre.

Az évek során rengeteg kritika fogalmazódott meg az ENSZ-mandátummal kapcsolatban. Több, korábban az UNFICYP-ben katonai vezető mondta azt, hogy a mandátum fél évente való megújítása csak a felek közötti feszültséget generálja, a görög cipriótákban pedig a szorongásérzést növeli. Ráadásul korlátozza a misszióban részt vevő katonákat abban, hogy a helyi lakossággal kapcsolatot alakítsanak ki, ami viszont a demilitarizált zóna miatt nagyon fontos lenne¹⁰⁵.

5.5. Etnocentrizmus

A ciprusi konfliktus kitörésének és mai napig tartó rendezetlenségének egyik legfőbb oka a ciprusiakban nagyon erősen létező etnocentrizmus. Ez a kevésbé ismert fogalom azt jelenti, hogy egy nemzet vagy népcsoport más társadalmak és kultúrák megítélésekor a saját értékrendjét veszi alapul. Az idegen kultúrák befogadására csak részlegesen képes, és sajátját nem különbözónak, hanem jobbnak hiszi.¹⁰⁶ Ennek megfelelően minden más népcsoportot megvet és alacsonyabb rendűnek tart. Ez Ciprus esetében a görög és török ciprióták kulturális különbözőségei és mindkét fél túlzott nacionalizmusa miatt került előtérbe. Emellett, mint a legtöbb megosztó társadalomban, Cipruson is ismerik a szeparáció másfajta megjelenési formáit: vallási vagy nyelvi szempontból is.¹⁰⁷ A sziget különleges abból a szempontból, hogy habár a megosztottság szinte minden országban létezik, az viszont ritka, hogy egy államban többféleképpen is érvényesüljön. Márpedig Ciprus esetében erről van szó.

A vallási megosztottság oka a szigeten élő népcsoportok különbözőségéből ered. Míg a görög ajkúak hagyományosan ortodox hitűek, addig a törökök többnyire az iszlám vallást követik. Ezzel kapcsolatos probléma, hogy a görög ortodoxiában mélyen gyökerezik a nemzeti öntudat, amely időnként nagyon kirekesztőleg tudott hatni a török cipriótákkal szemben.

¹⁰⁴ Uo.

¹⁰⁵ Dr. Robert U. Nagel, Kate Fin, Julia Maenza: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)*, GIWPS, Kanada, 2021. május, <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2021/05/UNFICYP-Case-Study.pdf> (Letöltés ideje: 2022.04.11.)

¹⁰⁶ Cambridge Enciklopédia, *etnocentrizmus* szócikk, 393. oldal, Maecenas Kiadó, Budapest, 1992

¹⁰⁷ Ergün Özgür- Nur Köprülü - Min Reuchamps: *Drawing Cyprus: Power-sharing, identity and expectations among the next generation in northern Cyprus*, In: *Mediterranean Politics*, Taylor&Francis Group, London, 2017, DOI: 10.1080/13629395.2017.1404720

A nyelvi és az etnikai megosztottság a ciprusi konfliktus esetében szorosan összefügg egymással, mivel az etnikai megosztottság eredményeképpen jön létre a nyelvi különbség. A Cipruson élőknek ugyanis már régóta szembe kellett nézniük a kettős identitással, mivel ők általában egyszerre ciprióták, és etnikumtól függően, görögök vagy törökök is. Ebből következik a konfliktus egyik legnagyobb generáló eleme, az anyaországok (Görögország, Törökország) kulturális befolyásoló ereje. Mivelhogy ők a cipriótaközpontúsággal szemben a saját országuk identitását próbálták erősíteni, ami együtt járt az otthoni nacionalizmusuk exportjával. Erre a legjobb példa a történelemszemlélet és annak az oktatásban való megjelenése.¹⁰⁸ A török és a görög ciprióta történelemszemlélet ugyanis teljes egészében átvette az anyaországok történelmi ideológiáját. Ennek eredményeképpen a szigeten lakó görög etnikumúak az oszmánok 300 éven át tartó uralmára Cipruson (1571-1878) negatívan tekintenek, és őket alapvetően hódító, barbár tolvajoknak tartják, és ezáltal a most velük a szigeten együtt élő törökök is ebbe a kategóriába tartoznak. Ezt erősíti a török intervenció 1974-ben, amelyet nemzeti tragédiaként fognak fel. Ezzel szemben a török ciprióták Oszmán Birodalom alatti fennhatóságát pozitívan értékelik, szerintük ez hozta el a sziget számára a fejlődést és a szabadságot. Ők az 1960-1974 közötti időszakot tekintik a történelem „sötét feltárási”-nak, az 1974-es beavatkozást pedig heroikus harcnak a felszabadítás jegyében. Ezek alapján látható, hogy miért nehéz a konfliktust megoldani, hogyha a jövő generációi is ilyen oktatást kapnak már gyerekkoruktól fogva. A 2005-ös oktatási reform ugyan valamennyit segített a helyzeten, mert igyekezett objektívebb kép kialakítására,¹⁰⁹ de ez nem segít semmit, hogyha mellette a gyerekek otthonról kapják meg azt, hogy a másik nemzet mennyire gonosz.

A történelemszemlélet mellett a kulturális expanzió rengeteg más területen is megjelenik, például a nemzeti jelképeknél is. Ezzel kapcsolatban a legnagyobb vitát a nemzeti lobogók kérdése kavarta. Az 1960-ban létrejött Ciprusi Köztársaság zászlóját ugyanis már csak a déli oldal használja, a török ciprióták az ÉCTK lobogóját használják. Ez a kettős identitás elutasításának egy kézzelfogható eszköze, és egyúttal jelzésértékű a másik fél számára is.¹¹⁰ Az egyik legnagyobb provokáció a nemzeti lobogóval kapcsolatban az Észak-ciprusi Török Köztársasághoz köthető. Ők ugyanis az ÉCTK zászlóját jól láthatóan megjelenítették egy dombon, Nicosia közelében, ahol a görög és török részt csak a

¹⁰⁸ Kacziba Péter: *Többség kisebbségi, kisebbség többségi támogatással: Az anyaországi beavatkozás szerepe Cipruson*, In: Szalai Máté- Wagner Péter (szerk.): *A többség-kisebbség dinamika szerepe a közel-keleti konfliktusokban*, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2019, 58- 80. oldal

¹⁰⁹ Uo.

¹¹⁰ Uo.

demilitarizált zóna választja el egymástól. Emiatt mindenki, aki arrafele halad el, görögök, katonák, turisták láthatja, hogy ők függetlenek a Ciprusi Köztársaságtól.

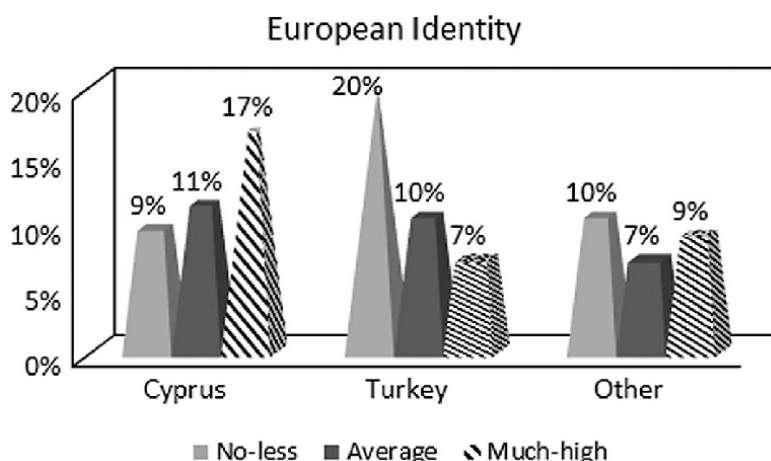

3. ábra: A provokatív zászló, amely szabad szemmel is jól látható a déli oldalról¹¹¹

A fentiek alapján nem meglepő, hogyha azt mondjuk, hogy a két nép tagjai előítéletekkel élnek egymás iránt. A sztereotipizálás egyéni és közösségi szinten is megjelenik és a legnagyobb probléma vele az, hogy negatív. Ahhoz, hogy az etnocentrizmus ne jelentsen többé problémát, meg kellene keresni a pozitív értékekkel felruházott sztereotípiákat, és azokat fel kellene erősíteni.¹¹² Véleményem szerint nem jó módszer az, hogyha a kettős identitás jegyében a ciprióta irányt kezdik el erősíteni, mert azzal csak tovább mélyülnek az ellentétek. Hagyni kell, hogy a görög és török ciprióták hűek legyenek a saját anyasorsukhoz, de ugyanakkor erősíteni kell bennük azt is, hogy nekik van egy másik identitásuk is. A kettő nem zárja ki egymást, megfelelő keretek között létezhet együtt is. Szerintem a nemzeti öntudat helyett azt kellene erősíteni, hogy elsősorban minden, a szigeten élő etnikum ciprusi, és csak másodsorban egy adott népcsoport tagja. Én ebben látom a konfliktus kulturális különbözőségeinek a megoldását. Azt, hogy a helyzet nem reménytelen azt a 4. számú ábra is bizonyítja.

¹¹¹ Kép forrása: *A provokatív zászló, amely szabad szemmel is jól látható a déli oldalról*, forrás: Roy Issa/AFP/Getty Images, In: Helena Smith: *Rising anger with Turkey drives calls for reunification in crisis-hit in northern Cyprus*, The Guardian, <https://www.un.org/geospatial/content/unficyp-deployment-february-2022> (Letöltés ideje: 2022.03.18.)

¹¹²i.m. Dr. Sáska Zoltán Attila, 2016a

4. ábra: Az európai identitás érzés megoszlása a görög és török ciprióták között¹¹³

Egy kutatás¹¹⁴ során azt vizsgálták, hogy a megkérdezettek hány százaléka vallja magát európai identitásúnak. Ez alapján a görög és török ciprióták között (akik nagyjából fele-fele arányban vettek részt a kutatásban) drasztikus különbség figyelhető meg. Látható ugyanis, hogy míg ez a százalék arányaiban véve egészen magas a görögöknél (17%) addig a törököknek mindössze 7%-a tartja magát európainak. Azt, hogy a helyzet nem teljesen reménytelen az mutatja, hogy mindkét félnek a 10%-a semlegesén áll a kérdéshez.

5.6. Brit felügyelet

A ciprusi ENSZ misszió egyik különlegessége, hogy a demilitarizált zónán kívül két brit katonai bázis is található a sziget két különböző pontján, Akrotíri és Dekélia. Ezeket a területeket Ciprus függetlenné válásakor, 1960-ban tartotta meg Nagy-Britannia (a London-Zürich Egyezményrel), azért, mert a Földközi-tenger keleti felén is szüksége volt katonai támaszpontokra. Itt állomásoznak a Sovereign Base Areas (SBA, Szuverén Bázisterületek) tagjai. Akrotíri és Dekélia együtt a sziget 3%-át teszik ki, Akrotíri 123 km² területen fekszik, míg Dekélia 131 km²-nyi területet foglal el, együtt 254 km²-t, vagyis a Ciprusi Köztársaság 1/23 részét. Akrotírihez a Limasszoltól délnyugatra elterülő Akrotíri-félsziget (a sziget legdélibb csücske), illetve az Episkopi-öböltől északra egy rövidebb partszakasz tartozik.¹¹⁵

¹¹³ Kép forrása: Özgür, Ergün -Köprülü, Nür - Reuchamps Min: *Drawing Cyprus: Power-sharing, identity and expectations among the next generation in northern Cyprus*, In: *Mediterranean Politics*, Taylor&Francis Group, London, 2017, https://www.researchgate.net/figure/european-identity_fig9_331382874 (Letöltés ideje: 2022.04.22.)

¹¹⁴ i.m. Ergün Özgür

¹¹⁵ Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, I. kötet, Akrotíri szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1994, 222. oldal

Dekélia Larnacától északkeletre, a Larnacai-öböl északi partján fekszik, és az északi határa egybeesik a Ciprusi Köztársaság és az Észak-ciprusi Török Köztársaság közötti határ egy szakaszával.¹¹⁶

Az 1960-ban, Londonban megkötött Alapítószerződés célja Nagy-Britannia és a Ciprusi Köztársaság jogi viszonyainak rendezése volt. Az egyezmény mellett, hogy meghatározta a szuverén bázisterületeket, amelyek brit kézen maradtak, más szempontból is fontos. Benne ugyanis az Egyesült Királyság az összes Ciprusra vonatkozó nemzetközi jogi¹¹⁷ és szerződésbeli kötelezettségéről lemond, azok ettől kezdve a Ciprusi Köztársaságot illetik és terhelik. Ha a szuverén bázisok történetét vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy 1960-as létrejöttük óta többször képezték már konfliktus tárgyát. A Jom Kippur-i háború alatt például brit-amerikai érdekellentétet eredményezett, amikor a brit miniszterelnök, a kérés ellenére, megtagadta az amerikaiaktól a bázisok használatát¹¹⁸ (ezért a portugáliai amerikai bázisaikat kellett használniuk, amelyek jóval messzebb vannak Izraeltől). Talán ennek hatására, 1974 őszén szóba került a feladásuk, de végül éppen az Egyesült Államok nyomására megmaradtak.

Ez a két helység több szempontból is egyedinek számít a brit tengerentúli területek között. Egyrészt 2008 óta ezek a bázisok az egyetlen olyan brit szuverenitás alatt álló térségek, amelynek pénzneme az euró. Ennek az az oka, hogy amikor a Ciprusi Köztársaság belépett az Európai Unióba (2004-ben), akkor Akrotíri és Dekélia is úgy döntött, hogy ez lesz a pénzneme. Másrészt itt az Egyesült Államok kizárólag katonai tevékenységet folytat, más nem. Ráadásul az itt születők nem szereznek brit állampolgárságot, ebben is különböznek a többi tengerentúli területtől.¹¹⁹

Ami a bázisokon való tevékenységeket illeti, az 1960-as szerződés szerint az Egyesült Királyság csak katonai műveleteket folytathat a területükön, vagy olyan tevékenységet, ami ezzel szoros összefüggésben van.¹²⁰ Ennek megfelelően Akrotírit és Dekéliát a brit haderő kiképzésre, valamint állomáshelynek használják Nagy- Britannia, Dél-Ázsia és a Távol- Kelet

¹¹⁶ Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, V. kötet, Dhekélia szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1996, 180. oldal

¹¹⁷ i.m Kacziba Péter (2017), Ph.D., 125. oldal

¹¹⁸ Green Pauline - Collins Ray: *Embracing Cyprus: The Path to Unity in the New Europe*, I.B. Tauris, London, 2002, 59. oldal

¹¹⁹ Mihály Gábor: *Brit katonai támaszpontok Cipruson/ Akrotíri és Dekélia*, 2021. 01. 28., [Brit katonai támaszpontok Cipruson / Akrotíri és Dekélia - Mihály Gábor utazásai \(mihalygabor-utazasai.hu\)](https://mihalygabor-utazasai.hu) (Letöltés ideje: 2022.04.17.)

¹²⁰ Treaty of Guarantee, Nicosia, 1960. augusztus 16., https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf Letöltés ideje: 2022.04.01.

között. Mindemellett a főhadiszállások támaszpontként is szolgálnak az UNFICYP számára.¹²¹ Természetesen nem lehetséges csak katonai feladatok elvégzése a bázisokon, mert a megfelelő működésükhöz szükséges a civil erők tevékenysége is. Éppen ezért nem meglepő, hogy Akrotírinek van kórháza, meteorológiai állomása és repülőtere is (amelyet viszont csak katonai célokra lehet használni). Hasonlóképpen Dekéliának is van egy kórháza és egy kisebb repülőtere. A területeken a kormányzást a ciprusi brit haderők aktuális főparancsnoka látja el. A lakosságszám napjainkban megközelíti a 20.000-t. A 3800 brit katona és civil munkát végző személy mellett, 5000 családtag és 10.000 helyi is él itt¹²².

5.7. A Magyar Honvédség szerepvállalása

Az UNFICYP a Magyar Honvédség egyik legrégebbi missziója, ahol magyar katonák már 1993 óta teljesítenek szolgálatot és amely még ma is működik. A részvétel oka eredetileg az volt, hogy a rendszerváltást követően az ország szeretett volna a nyugati integráció érdekében bekapcsolódni valamilyen békefenntartó műveletbe és benne tevékenyen részt venni. Az ENSZ Ciprusi Haderejének Magyar Kontingense kezdetben 4 főből állt, és ők az akkoriban bevezetett, a megújulás érdekében próbaüzemben működő katonai megfigyelő és összekötő csoport állományában szolgáltak¹²³. Feladatuk osztrák és ír katonákkal együttműködve az új rendszer tesztelése volt, vagyis, hogy mennyire működik a szembenálló felek katonai erejével való kapcsolattartás és tárgyalás az ütközőzónában történő incidensekkel kapcsolatban. Magyar részről egy másik küldetése is volt a missziónak, nevezetesen, hogy megvizsgálják, hogy a jövőben mekkora mértékben és melyik területen vállaljon szerepet a Magyar Honvédség. A kontingens ténykedését a 2. és a 4. szektorban angol és osztrák alárendeltséggel hajtotta végre.¹²⁴ A magyar szerepvállalással meg voltak elégedve, amelyet az is bizonyít, hogy a kiküldetés idejének lejárata után, a nemzeti rangidős meghívást kapott arra, hogy összeállítson egy szakaszerejű alegységet, amit az UNFICYP-ben kirendelhetnek.

A hazai, majd az ausztriai kiképzést követően, 1995 novemberében került sor egy 39 fős egység telepítésére. Az állomány a nagy hírű Camp Bergerben végezte munkáját, egy

¹²¹ Britannica, *Akrotíri* szócikk, <https://www.britannica.com/place/Akrotiri-British-military-enclave-Cyprus> (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹²² Nasia Hadjigeorgiou - Nikos Skoutaris: *The Status of The Sovereign Base Areas in Cyprus Following Brexit*, Peace Research Institute Oslo, 2019, 12-14. oldal

¹²³ Drót László: *Az UNFICYP és a magyar ENSZ békefenntartó kiképzés*, In: Dr. Vogel Dávid – Mező András (szerk.): *Mediterráneum: múlt, jelen, jövő*, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, Budapest, 2016

¹²⁴ i.m. Wagner Péter, 89. oldal

osztrák zászlóalj kötelékében (azon belül is az 1. század alárendeltségében), az UNFICYP ütköző zónájának 4. szektorában. Az osztrák kontingens azon a területen már 1974 óta látott el békefenntartó tevékenységet, és végezte a 4. szektor ellenőrzését. Az osztrák zászlóaljnak kettő százada tartózkodott itt, a zászlóalj parancsnokság Famagustában települt, a magyar szempontból releváns 1. század vezetősége pedig Athienou-ban volt megtalálható.¹²⁵ Felelősségi területének érdekessége a „Louroujina Zseb”, ami egy kiszögellést jelent a demilitarizált övezet mentén (5. ábra). Jelentősége abban rejlik, hogy itt a török felségterület mélyen átnyúlik a görög részre, szabadon hagyva az oldalakat, és emellett csak egyetlen út köti össze az észak-ciprusi török területekkel.¹²⁶ A magyar kontingens tehát az egyik legmozgalmasabb területet kapta, ahol mindig rengeteg feladat volt, és az elejétől kezdve többször került olyan kihívások elé, ahol bizonyítania kellett rátermettségét és alkalmasságát, valamint felkészültségét. Érdekes, hogy az ütközőzónában történő feladatvégrehajtás közben a katonáknak a fegyvereiket betárazva, de nem csőre töltve kellett tartaniuk.¹²⁷

5. ábra: A Louroujina Zseb az Észak-ciprusi Köztársaság legdélebbi része¹²⁸

A Ciprusi Magyar Kontingens történetében fordulópontnak számított 1997 szeptembere, amikor a 4. szektor 1. századának felelősségi területét egy magyar század vette át (107 fő). A létszám később 121 főre nőtt (ami egyben a maximum létszáma is lett a misszióknak). Az osztrák vezetés alatt álló zászlóalj kötelékében megjelentek a szlovén

¹²⁵ i.m. Wagner Péter, 89. oldal

¹²⁶ Malcolm Brooke: *The Green Line in Cyprus*, In: *Military Histories*, 2018
<https://www.militaryhistories.co.uk/greenline/pocket> (Letöltés ideje: 2022.04.15)

¹²⁷ i.m. Wagner Péter, 91. oldal

¹²⁸ Kép forrása: forrás: Brooke, Malcolm: *The Green Line in Cyprus/ Inside the Louroujina Pocket*, In: *Military Histories*, 2018, <https://www.militaryhistories.co.uk/greenline/pocket> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)

békefenntartók is, aminek oka az volt, hogy Ausztria apránként elkezdte szerepvállalásának csökkentését. A magyarok a 4. szektorban szolgálatot végző személyeken kívül, megjelentek az UNFICYP tartalék századában, illetve nagyobb létszámban, a zászlóalj és az UNFICYP parancsnokságán.¹²⁹ A térség, amelyet átvettek a magyarok azért érdekes, mert a 75 km²-nyi ellenőrizendő terület az egyik legnagyobb, és itt van a legnagyobb távolság - 7 km - a görög-török tűzszüneti vonalak között. A demilitarizált zóna egyik sajátossága, hogy nincsenek fizikai határai (ellentétben például a koreai demilitarizált zónával), tehát se szöges drót, se kerítés nincsen felállítva, a pontos határt semmi nem jelzi és valószínűleg pontosan senki nem is tudja, hol húzódik. A területhez, ezáltal pedig a magyar kontingens ellenőrzéséhez tartozott ezenkívül Athienou községe (5000 fős település), ami az ütközőzóna területén belül a legnagyobb településnek számít. Ráadásul a falu környéke mezőgazdasági szempontból is nagyon fontos, mivel jó termőtalajok találhatók a közelben, ezért a földművelés és az állattenyésztés napi szinten ismétlődő tevékenység a területen. Az állandósult nem-katonai jelenlét a demilitarizált övezeten belül egyrészt arra utalt (és utal napjainkban is), hogy a helyiek biztonságban érzik magukat, másrészt viszont megnöveli a kockázatát egy konfliktus kialakulásának.¹³⁰

Az ezredfordulót követően a 4. szektorban tevékenykedő zászlóalj felépítése nagymértékben megváltozott. Miután Ausztria és Szlovénia kivonta a csapatait, helyükre 2001 júniusában egy 270 fős szlovák egység érkezett, akik átvették az irányítást a második század felelősségi körzetében. Nem sokkal utána érkezett egy kisebb szerb és horvát kontingens is.¹³¹ 2005-ben miután az UNFIYCP műveleti terve átalakult, a magyar csapatok rendeltetése is megváltozott, a század által biztosított területet csak egy szakasz ellenőrzi, a korábbi állandó megfigyelőpontok rendszeréről pedig a haderő áttért a mobil járőrök alkalmazására. A magyar megfigyelő bázist és a Camp Bergerben működő szakaszparancsnokságot bezárták, 2005 óta tehát csak a 2. szektor bejáratánál található 91-es járőrbázis és a Camp Szent István működik.¹³² A kontingens létszáma ekkor még 84 fő volt, de az évek során ez fokozatosan csökkent, 2013-ban pedig már csak 77 fővel vett részt Magyarország a misszióban.¹³³ Halálos áldozata nem volt a magyar kontingensek, csak egy sebesültje.

¹²⁹ i.m. Drót László, 38. oldal

¹³⁰ i.m. Wagner Péter, 91. oldal

¹³¹ Uo. 92. oldal

¹³² i.m. Drót László, 38. oldal

¹³³ i. m. Wagner Péter, 92-93. oldal

A legújabb változások 2018 augusztusában következtek be, ekkor jelentette be a Magyar Honvédség, hogy kivonja csapatait a misszióból. Ez 2018 októberében be is következett, innentől kezdve a magyar katonák csak egyéni beosztásokban vannak jelen a szigetországban, a magyar kontingens szerepvállalása akkor fejeződött be véglegesen. Érdekesség, hogy a magyar egység kivonása után, 2021-ben brit delegáció érkezett Magyarországra, a tárgyalások végén pedig Sándor Zsolt vezérőrnagy és David Hogan-Hern aláírtak egy dokumentumot, amelyben a két nemzet logisztikai támogatását erősítik meg a ciprusi misszióban. Így hát, habár személyi állománnyal nem veszünk részt a műveletben, de tervezési és logisztikai szinten jelen vagyunk, és támogatjuk a szigeten az ENSZ békefenntartó tevékenységét.¹³⁴ Napjainkban mindössze 11 fő képviseli hazánkat, különböző beosztásokban (hárman például a Belügyminisztérium állományába tartoznak). Váltásukra egy évben kétszer, márciusban és szeptemberben kerül sor, a kontingens kivonulása után pedig már csak egy helyőrségben állomásoznak magyarok, Nicosiában, a fővárosban.¹³⁵

Összességében az állapítható meg, hogy a Magyar Honvédség hatékonyan vett részt a ciprusi misszióban, és szerepvállalása igen fontos volt annak érdekében, hogy fenntartsák a békét. A jelenlegi missziók közül a Magyar Honvédség Cipruson van jelen legrégebb óta és ez idő alatt több, mint 2000 magyar katona vett részt benne. Kiválasztásuk szakmai alapon történt, melynek során egy hosszabb felkészítésen is részt kellett venniük.¹³⁶ A közel 25 éves szolgálat során rengeteg kihívással kellett szembenézniük (2012-ben például 1269 katonai és polgári jellegű tűzszünetértés történt), főleg a civilek egyéni akcióinak köszönhetően. A misszióban megszerzett tapasztalatok, valamint a szaktudás óriási jelentőséggel bír a Magyar Honvédség ütőképességének fenntartása szempontjából. Ahogyan Mihóczy Zoltán vezérőrnagy nyilatkozott a misszió befejezését követően: *„Ez a misszió azért volt fontos számunkra, mert az 1990-es évek közepén itt szereztük meg az első gyakorlatot, itt tanult bele a Magyar Honvédség a modern kori békefenntartásba. Nekünk, magyaroknak különösen fontos, sok szempontból kivételes és tanulságos volt az UNFICYP kötelékében szolgálatot teljesíteni.”*¹³⁷

¹³⁴ Magyarország Kormánya: *Megegyeztetett támogatás az ENSZ ciprusi missziójának*, 2021. 07. 19., <https://kormany.hu/hirek/megegyeztetett-tamogat-as-az-ensz-ciprusi-missziojanak> (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

¹³⁵ Takács Vivien: *A leghosszabb ideje tartó ENSZ-misszió*, 2022.01.17., <https://honvedelem.hu/missziok/a-leghosszabb-ideje-tarto-ensz-misszio.html> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)

¹³⁶ Uo.

¹³⁷ Kurucz Tünde: *Fehérváron fogadták vissza a Honvédség ciprusi békefenntartó kontingensét*, In: Székesfehérvár, 2018, <https://www.szekesfehervar.hu/szekesfehervaron-fogadtak-vissza-a-magyar-honvedseg-ciprusi-bekefenntarto-kontingenset> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)

6. A MŰVELET ÉRTÉKELÉSE

Miután megvizsgáltam a válságkezelés és a békefenntartás elméleti hátterét, majd ezeket a konfliktus szempontjából is értékeltem, és elhelyeztem az UNFICYP-et a békeműveletek között, röviden szeretném értékelni a helyzetet. Jelenleg már több évtizede egy befagyott konfliktusról beszélhetünk a szigeten. Ez azt jelenti, hogy érdemi előrelépés a megoldása terén nem igazán történt. Bár mindkét fél lelkesen fogja hibáztatni egymást a holtponért, ami jelenleg tapasztalható, az igazság az, hogy meglehetősen nehéz a tárgyalások sikertelensége miatt csupán az egyik vagy a másik oldalt okolni. Valójában ugyanis egyikük sem tesz valódi lépéseket a megosztott sziget újraegyesítése érdekében, mert ahhoz túlságosan „utálják” egymást (köszönhetően az anyaországoknak),¹³⁸

Ha a vita dinamikáját megfigyeljük, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy az utóbbi időben ugyanazt az ívet járja be. 2005 óta ugyanis a nyitás és az elzárkózás időszakai váltják egymást. Azt, hogy éppen melyik periódusban vagyunk, az aktuálisan éppen hatalmon lévő elnökök határozzák meg. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy amikor a nyitás időszaka zajlik éppen, akkor sem beszélhetünk arról, hogy a felek valóban a megegyezésre törekednének. Ezek sokkal inkább színlelt tárgyalások, amelyek során legfeljebb a kisebb dolgokban történik előrelépés.

A mostani, 2022-es évben, a konfliktus kiújulásáról és az ellentétek elharapódzásáról beszélhetünk. Ennek tetőpontja 2021 nyara volt, ahogy azt már a fentiekben is írtam. Azt, hogy ez meddig tart nem tudjuk, mindenesetre a provokációk és atrocitások a két fél részéről folyamatosak.

Ha a misszió jövőbeli kilátásait vizsgáljuk meg, akkor feltehetjük magunknak a kérdést, hogy vajon miért zajlik még mindig? Erre az a válaszom, hogy néha egyszerűbb és olcsóbb fenntartani egy missziót, mint otthagyni a feleket, hogy ismét háborús állapotok alakuljanak ki. Az pedig kétségtelen, hogy a ciprusi békefenntartó művelet jól végezte és jól végzi ma is dolgát, őrzi és fenntartja békét. Felmerülhet az a kérdés is, hogy vajon volt-e értelme az ENSZ beavatkozásának, és nem lett volna egyszerűbb, ha a szervezet rábízta a felekre a konfliktust. Véleményem szerint nem, mert még ha meg is oldották volna a konfliktust, nem tudni, hogy mekkora emberáldozatok árán.

¹³⁸James Ker-Lindsay: The Cyprus Problem, In: Anton Bebler (szerk.): „Frozen conflicts” in Europe, Barbara Budrich Publishers, Toronto, 2015, 19-33. oldal, <https://doi.org/10.3224/84740133> (Letöltés ideje: 2022.04.24.)

Bár azt nem tudhatjuk, hogy mit hoz a jövő, az látható, hogy az UNFICYP egyedinek számít a békeműveletek között. Például azzal, hogy itt alapvetően nem a görög és török cipriótáknak, hanem az anyaországoknak volt problémája egymással, ők pedig a Cipruson élőket használták eszközül. Ez tehát egy belső és egy külső konfliktus egyszerre, mert nem csak a két fél között zajlik. Ahhoz, hogy valóban véget érjen az ENSZ tevékenysége Cipruson, mindenkiben nagyobb hajlandóság kéne a megegyezésre.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. A 186. számú ENSZ BT határozat a ciprusi kérdésről, 1964. március 4., https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY_640304_SCR186.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.08.)
2. Arcanum: *Békefenntartó erők a világban*, Tények Könyve, 1997, <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/bekefenntartas-17A4D/az-iforsfor-erok-magyarorszagon-es-szerepuk-a-magyar-nato-csatlakozasban-17A4E/bekefenntarto-erok-a-vilagban-17A59/> (Letöltés ideje: 2022.03.15.)
3. Az Egyesült Királyság, Görögország, Törökország és Ciprus által kötött Garancia Szerződés: *Treaty of Guarantee*, Nicosia, 1960. augusztus 16., https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY%20GR%20TR_600816_Treaty%20of%20Guarantee.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.01.)
4. Birgisson, Karl Th.: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*, In: William J. Durch (szerk.): *The Evolution of UN Peacekeeping*, St. Martin's Press, New York, 1993
5. Britannica, *Akrotíri* szócikk, <https://www.britannica.com/place/Akrotiri-British-military-enclave-Cyprus> (Letöltés ideje: 2022.04.19.)
6. Britannica, *People of Cyprus* szócikk, [Cyprus - People | Britannica](#) (Letöltés ideje: 2022.03.30.)
7. Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, I. kötet, *Akrotíri* szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1994
8. Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, V. kötet, *Dhekélia* szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1996
9. Britannica Hungarica, *Világenciklopédia*, IV. kötet, *Ciprus* szócikk, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1995
10. Brooke, Malcolm: *The Green Line in Cyprus*, In: *Military Histories*, 2018, <https://www.militaryhistories.co.uk/greenline/pocket> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)
11. Buzna Viktor: *Török hadihajó adott le lövést Ciprusnál*, Index, 2021.07.16., [Index - Külföld - Török hadihajó adott le lövést Ciprusnál](#), (Letöltés ideje: 2022.04.23.)
12. Cambridge Enciklopédia, *etnocentrizmus* szócikk, 393. oldal, Maecenas Kiadó, Budapest, 1992
13. Ciprusi Köztársaság Nagykövetsége Budapesten: *Ciprus és az EU*, Külgazdasági- és Külügyminisztérium, http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_budapest.nsf/ceb13_hu/ceb13_hu?opendocument (Letöltés ideje: 2022.04.21.)
14. Cyprus: *Vote on UNFIYCP Mandate Renewal Resolution*, Security Council Report, 2022.01.26., <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/01/cyprus-vote-on-unficyp-mandate-renewal-resolution-2.php> (Letöltés ideje: 2022. 04.10.)
15. Dr. Bolgár Judit - Dr. Szternák György: *A válságreakáló műveletek végrehajtására történő felkészítés*, In: *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, IX. évfolyam, 2005/2-3. szám, 75-105. oldal, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1063/04_bolgar_szternak.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.03.29.)

16. Drót László: *Az UNFICYP és a magyar ENSZ békefenntartó kiképzés*, In: Dr. Vogel Dávid – Mező András (szerk.): *Mediterránum: múlt, jelen, jövő*, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, Budapest, 2016
17. Dr. Padányi József vezérőrnagy előadása: *Civil-katonai kapcsolatok a válságreakáló műveletekben*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2022.03.16.
18. Dr. Padányi József vezérőrnagy előadása: *A ciprusi misszió*, 2022.03.09 (Békeműveletek, válságreakáló műveletek tanóra)
19. Dr. Sáska Zoltán Attila: *Ciprus- A militarizált sziget*, In: *Hadtudományi Szemle*, IX. évfolyam, 2016/ 2. szám, 225-234. oldal, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10657/16_2_tt_saska.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.03.15.)
20. Dr. Sáska Zoltán Attila: *Konfliktuskezelés a jog és a diplomácia eszközeivel?*, In: *Hadtudományi szemle*, IX. évfolyam, 2016/I.szám, 200-211. oldal, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10234/16_1_bp_saska.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022. 03.25.)
21. Farkas Tibor: *Válságkezelés, válságreakáló műveletek*, In: *Hadtudományi Szemle* 1.évfolyam, 2008/1. szám, 1-6. oldal, [Hadtudományi szemle - 1. évf. 1. sz. \(2008.\) \(oszk.hu\)](http://oszk.hu) (Letöltés ideje: 2022.03.12.)
22. Gazdag Ferenc-Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018
23. Hadjigeorgiou, Nasia - Skoutaris, Nikos: *The Status of The Sovereign Base Areas in Cyprus Following Brexit*, Peace Research Institute, Oslo, 2019
24. Kacziba Péter: *A nemzetközi válságkezelés békeépítő koncepciója és ciprusi alkalmazásának tanulságai*, Ph.D. disszertáció, Pécsi Tudományegyetem, 2017, <https://idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/kaczibapeterphd.pdf> (Letöltés ideje: 2022. 04.19.)
25. Kacziba Péter: *Többség kisebbségi, kisebbség többségi támogatással: Az anyaországi beavatkozás szerepe Cipruson*, In: Szalai Máté - Wagner Péter (szerk.): *A többség-kisebbség dinamika szerepe a közel-keleti konfliktusokban*, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2019
26. Ker-Lindsay, James: *The Cyprus Problem*, In: Bebler, Anton (szerk.): „Frozen conflicts” in Europe, Barbara Budrich Publishers, Toronto, 2015, 19-33. oldal, DOI:10.3224/84740133.
27. Kiss Zoltán László: *Válságreakáló műveletek alkalmazott társadalomtudományi aspektusai*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015
28. Kőszegvári Tibor: *A válságkezelés aktuális problémái*, In: Akadémiai Közlemények, 1994
29. Kurucz Tünde: *Fehérváron fogadták vissza a Honvédség ciprusi békefenntartó kontingensét*, In: Székesfehérvár, 2018, <https://www.szekesfehervar.hu/szekesfehervaron-fogadtak-vissza-a-magyar-honvedseg-ciprusi-bekefenntarto-kontingenset> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)
30. Magyarország Kormánya: *Megerősített támogatás az ENSZ ciprusi missziójának*, 2021. július 19., [Megerősített támogatás az ENSZ ciprusi missziójának \(kormany.hu\)](http://kormany.hu) (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

31. Magyar Távirati Iroda: *Ciprusi Köztársaság - országismertető*, 2018. augusztus 9., https://web.archive.org/web/20180809215937/http://eu.mti.hu/orszagok/2243371/ciprusi_koztarsasag/orszagismerteto (Letöltés ideje: 2022.04.18.)
32. Mihály Gábor: *Brit katonai támaszpontok Cipruson/ Akrotíri és Dekélia*, 2021. 01. 28., [Brit katonai támaszpontok Cipruson / Akrotíri és Dekélia - Mihály Gábor utazásai \(mihalygabor-utazasai.hu\)](https://mihalygabor-utazasai.hu) (Letöltés ideje: 2022.04.17.)
33. Molnár Dóra: *Az Egyesült Nemzetek Szervezete – kollektív biztonság*, In: Molnár Anna - Marsai Viktor -Wagner Péter (szerk.): *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 19-44. oldal
34. Nagel, Dr. Robert U - Fin, Kate – Maenza, Julia: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)*, GIWPS, Kanada, 2021. május, <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2021/05/UNFICYP-Case-Study.pdf> (Letöltés ideje: 2022.04.11.)
35. Özgür, Ergün -Köprülü, Nür - Reuchamps Min: *Drawing Cyprus: Power-sharing, identity and expectations among the next generation in northern Cyprus*, In: *Mediterranean Politics*, Taylor&Francis Group, London, 2017, DOI: 10.1080/13629395.2017.1404720
36. Pauline, Green - Ray, Collins: *Embracing Cyprus: The Path to Unity in the New Europe*, I.B. Tauris, London, 2002
37. Pénzváltó Nikolett: *Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019*, Ph.D. disszertáció, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2020, https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/15933/penzvalto_nikolett_doktori_ertekez.pdf?sequence=11&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.04.10.)
38. Resperger István: *A válságkezelés elméleti kérdései*, In: Szenes Zoltán (szerk.): *Biztonságpolitika és a válságkezelés*, Nemzetközi Közszerológati Továbbképzési Program, Budapest, 2013
39. Romsics Gergely: *Működő bukott állam(ok): Ciprus*. In: Marton Péter (szerk.): *Államok és államkudarok a globalizálódó világban*, Teleki László Intézet, Budapest, 2006, 172.-193. oldal
40. Sándor Barbara: *Az ENSZ és a válságkezelés*, In: *Nemzet és Biztonság*, I. évf. 2008/3., [NB3 bel.qxd \(nemzetesbiztonsag.hu\)](https://nemzetesbiztonsag.hu) (Letöltés ideje: 2022.03.30.)
41. Siku László: *A válságok kialakulása, és a válságkezelés elméleti alapjai*, In: *Műszaki Katonai Közöny*, 10. évf., 2000/2-3., [A válságok kialakulása, a válságkezelés alapjai \(uni-nke.hu\)](https://uni-nke.hu) (Letöltés ideje: 2022. 03.12.)
42. Simai Mihály: *A „Teendők a békéért” (Agenda for Peace) mai szemmel*, In: Szenes Zoltán (szerk.): *Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben*, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2013
43. Takács Vivien: *A leghosszabb ideje tartó ENSZ-misszió*, 2022.01.17., <https://honvedelem.hu/missziok/a-leghosszabb-ideje-tarto-ensz-misszio.html> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)
44. Tisovszky János: *Az ENSZ és a békefenntartás*, Magyar ENSZ Társaság, Budapest, 1997.
45. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Civil Affairs*, <https://unficyp.unmissions.org/civil-affairs> (Letöltés ideje: 2022.04. 17.)

46. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Leadership*,
<https://unficyp.unmissions.org/leadership> (Letöltés ideje: 2022. 04.18.)
47. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *Military*,
<https://unficyp.unmissions.org/military> (Letöltés ideje: 2022.04.20.)
48. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *UNFICYP Mandate*,
<https://unficyp.unmissions.org/unficyp-mandate> (Letöltés ideje: 2022. 04. 10.)
49. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus: *UNPOL*,
<https://unficyp.unmissions.org/unpol> (Letöltés ideje: 2022.04.20.)
50. Vas Korinna Nóra: *A ciprusi konfliktus alakulása és megoldási alternatívái a kezdetektől napjainkig, a nagyhatalmi és regionális érdekek érvényesülésének tükrében*, MA szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola, 2006, <https://adoc.pub/a-ciprusi-konfliktus-alakulasa-es-megoldasi-alternativai-a-k.html> (Letöltés ideje: 2022. 04. 10.)
51. Világfigyelő: *Ciprusi helyzet/Egyeztetnek a felek*, Háromszék napilap, 2017.01.10,
<https://www.3szek.ro/load/cikk/98614/egyeztetnek-a-felek-ciprusi-helyzet> (Letöltés ideje: 2022.04.23.)
52. Wagner Péter: *A ciprusi ENSZ misszió (UNFICYP)*, In: Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben: tanulmánykötet, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2013, 75-99. oldal

8. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: *Ciprus demográfiai átalakulása*, forrás: Wagner Péter: *A ciprusi ENSZ misszió (UNFICYP)*, In: Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben: tanulmánykötet, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2013, 78. oldal,
http://www.kalasnyikov.hu/dokumentumok/ciprusi_ensz_misszio_tanulmany_wp.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.15.)
2. ábra: *A 2022-es februári helyzet*, forrás: United Nations Geospatial: *UNFICYP Deployment February 2022*, [UNFICYP Deployment February 2022 | Geospatial, location data for a better world](https://www.un.org/geospatial/content/unficyp-deployment-february-2022) (Letöltés ideje: 2022.03.18.)
3. ábra: *A provokatív zászló, amely szabad szemmel is jól látható a déli oldalról*, forrás: Roy Issa/AFP/Getty Images, In: Helena Smith: *Rising anger with Turkey drives calls for reunification in crisis-hit in northern Cyprus*, The Guardian,
<https://www.un.org/geospatial/content/unficyp-deployment-february-2022> (Letöltés ideje: 2022.03.18.)
4. ábra: *Az európai identitás érzés megoszlása a görög és török ciprióták között*, forrás: Özgür, Ergün -Köprülü, Nür - Reuchamps Min: *Drawing Cyprus: Power-sharing, identity and expectations among the next generation in northern Cyprus*, In: *Mediterranean Politics*, Taylor&Francis Group, London, 2017,
https://www.researchgate.net/figure/european-identity_fig9_331382874 (Letöltés ideje: 2022.04.22.)
5. ábra: *A Louroujina Zseb az Észak-ciprusi Köztársaság legdélebbi része*, forrás: Brooke, Malcolm: *The Green Line in Cyprus/ Inside the Louroujina Pocket*, In: *Military Histories*, 2018, <https://www.militaryhistories.co.uk/greenline/pocket> (Letöltés ideje: 2022.04.15.)